

Poštarina plaćena u gotovom

Pojedini broj 3 dinara

MLD

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

27 Júl

TARTALOM:

- Palić Nikola: A jugoszláv dolgozók helyzetének jelzőszámai
Két vers: Krleža: Stih zrije — Laták: A munkás munkából szabadul
Kovács Imre: Grófi mennyország... (könyvrészlet)
Kiss Flórián: Inaskérdés
Thalheimer—Tamás N.: Modern világnézet
Thurzó Lajos: Mit kell tenni a mai ifjúságnak a béke érdekében
VILÁGSZEMLE

FIGYELŐ: Az amerikai magyarság Népjogi értekezlete
Az Arktisz az emberiség szolgálatában — Drágul a papír
— A III. Birodalomban tilos a rövidhullám — A fasiszta
szellem emberei, ha szórakoznak — Szemlék, szemelvények

IV ÉVF. ■ SZUBOTICA ■ 1937 JUNIUS ■ 6 SZÁM

Csak **jó könyveket** **olvassunk!**

Veres: Az Alföld parasztsága

Horrabin: Európa története
térképekben

Vince: Nép és népesedéspolitika

Szentmiklósi: A magyar agrárkérdés

Darvas: A legnagyobb magyar falu

Nagy Lajos: Két fiu ült egy padon

Vértes: Bányadal

Piros: Kik akarják háborút

Horner: A német nemzeti
szocializmus

Érdeklődni lehet a HID kiadóhivatalában, Szubotica

Faust Imre könyvkiadó Budapest, Röck Szilárd ucca 5.

Palić Nikola :

A JUGOSZLÁV DOLGOZÓK HELYZETÉNEK JELZŐSZÁMAI

A munkásság helyzete Jugoszláviában az utolsó években óriási változásokon ment keresztül. A háborúutáni magaslendületű munkásmozgalom kivívta a 8 órai munkaidőt, az egyesületi és sztrájkzabadságot és egyéb munkásvédelmi intézkedéseket, a földnélküli parasztság megmozdulásai, az agrárreformot. A mozgalmi hullámok után feleszmélő polgárság azonban elveszi a sztrájk- és egyesületi szabadságot és a szakszervezetek működését korlátozza. Ilyen körülmények között a munkásosztály ellenállása megtört és kiharcolt jogait elveszti.

A kamarák és szakszervezetek kimutatásai szerint a munka- és életfeltételek állandóan romlanak, amit különben az 1923—28. évek közötti sztrájkmozgalmak is eléggé bizonyítanak. Az 1929. január 6. utáni Živković, Marinković, Srškić, Uzunović, Jevtić-kormányok még radikálisabban lépnek fel. Január 6-ika előtt a harcos szakszervezetek még fékezni tudták a tőke túlkapásait, utána azonban teljesen tehetetlenül álltak a fináncnökével szemben. A dolgozó tömegek életszínvonala mindjebben esik, amit azután az 1926-ban megindult mezőgazdasági válság és az 1931-ben bekövetkezett ipari válság eddig ismeretlen méretekben súlyosított. A központi Munkásbiztosító Hivatal, a központi Munkásközvetítő s egyéb hivatalos intézmények statisztikai számszerűen bizonyítják ezt.

* *
*

A foglalkoztatott ipari munkások száma 1930-ban 630 ezerrel elérte tetőfokát (a vasútasok, bányászok és földmunkásokon kívül, akiknek száma kb. 740.000-re tehető). Két év alatt 100 ezer munkáscsalád vesztí kenyerét, a nőmunkások száma pedig 9 ezerrel csökken. 1933-ban a válság eléri mélypontját. Az ipari tevékenység ugyan valamennyire feléled némely iparágban, de csak azért, hogy az eddiginél is mélyebb válságba jusson. 1935-ig a foglalkoztatott munkásság száma alig valamit nő, a nőmunkások száma ezzel szemben 1930-as maximumot is túlhaladja. A szakképzett férfi-munkások azonban nem nyerik vissza kenyerüket, amit a munkanélküliség hivatalos statisztikája is mutat. E szerint: A nyilvántartott munkanélküliek száma (kikerekítve) 1930: 150.000, 1933: 347.000, 1935: 425.000. Ezenkívül a munkanélküli vasútasok, földmunkások száma hivatalos becslés szerint: 315.000. Már a legmagasabb konjunktúra idején is nagyszámú munkanélküli nyomta le az árakat, a válság éveit alatt ez a szám megkétszereződik. Míg 1933-tól 1935-ig a foglalkoztatottak száma 44 ezerrel, addig a munkanélküliek száma 78 ezerrel nő és 1935. év végén az összmunkásság 43 százaléka munkanélküli. Ehhez járulnak azután az elszegényedett, városbatóduló paraszttömegek is.

A munkanélküliség természetére érdekes fényt vet az, hogy 134 ezer foglalkoztatott férfi szakmunkással szemben 172.000 férfi szakmunkás van munkanélkül. Egy másik jellemző tünete a mun-

kásság mai helyzetének a nők nagyarányú betódulása az iparba. 100 foglalkoztatott munkás közül nőmunkás: 1930-ban 24; 1933-ban 27; 1935-ben 28. Hogy ezek a tények milyen befolyást gyakorolnak a munkabérekre, azzal később foglalkozunk, előbb azonban vizsgáljuk meg a munkásság korosztálybeli s tehnikai összetételét.

* *
*

1934-ben a munkásság korosztályok szerinti megoszlása
százalékokban:

	20 évig	21—30	31—40	41—50	51—60	61—
Munkások:	20.2	35.5	25.6	11.6	4.9!	2.2!
Munkaadók:	6.8	23.5	23.1	20.4	14.6	11.6

Ez a statisztika világosan tünteti fel a korai munkát (a részletes statisztika 12 éves munkásokról is tud.) A munkásoknak több mint fele nem idősebb 30 évesnél. A 31. életévnél már 10 százalékos a kiesés a munkásoknál, míg a munkaadók száma megtartja a harmadik évtizedét. A negyedik évtized rohamos csökkenést mutat a munkásoknál, míg a munkaadók száma alig csökken. Hová tűnik el a munkás 31 éves korában? Munkaadóvá lesz? vagy megtakarított pénzéből él gondtalanul? Egy kis statisztika erre is ad legalább részben választ. 1925—34 közötti időszakban pl. meghalt 651 és megrokkant 48.000 bányász. Ha nincs a munkapad mellett, akkor vagy meghalt, vagy megrokkant a munkás. A hatodik évtized majdnem háromszor annyi munkaadót tüntet fel, mint munkást, a hetedikben pedig a munkaadók száma a munkások ötszöröse!

A nőmunkások átlag 28 éves korukban esnek ki a termelésből. Milyenek azok az élet- és munkafeltételek, amelyek 12 év alatt teljesen tönkreteszik az embert? A termelésből kiesettek az éhség, betegség, halál áldozataivá válnak. Ezt bizonyítja a munkások átlagos élettartama.

Férfimunkások: 28.05; nőmunkások: 27.10; összmunkásság 27.87 év. Ez az alacsony életkor egyenes következménye annak, hogy a munkabéreket csökkentik, a szakmunkások számát minimum alá szorítják, hogy kvalifikálatlan és különösen nőmunkásokat alkalmaznak és így a válság minden terhét a dolgozó tömegek vállaira hárítják. A munkásság tehnikai összetétele is ezt a tendenciát mutatja:

100 munkásból:	Hivatalnok	Szakmunkás	Tanonc	Kvalifikálatlan
Összmunkásság:	8	28	12	52
Férfi:	9	33	14	44
Nő:	7	13	7	73

(kikerekített számok).

A munkásság több mint felét ezek szerint a kvalifikálatlanok és tanoncok alkotják, míg a szakmunkások, akiknek normális kö-

rülmények között a termelés gerincét kellene alkotniok, a foglalkoztatottaknak egyharmadát teszik.

A férfi- és nőmunkások megoszlása azt mutatja, hogy a nők szerepe a termelésben (háromnegyedrészüik kvalifikálatlan) a legalacsonyabb fizetésre szorítja őket és ez megmagyarázza egyúttal a nőknek a termelésbe való aránytalan bevonását is. Kvalifikálatlan munkaerővel szorítják tehát ki a szakképzett munkások olyan gépek mellől, amelyeket külföldről már mint elhasználtakat hoztak be és amelyek persze csak az itteni munkaidő és munkabérek mellett fizetődnek ki.

A nagyszámú nőmunkás (150.000), a dolgozók fiatalsága, a kvalifikálatlan munkások aránytalan száma, a segélyezetlen munkanélküliek hatalmas tábora és a szakmunkások fentemlített munkanélkülisége azok a tényezők, amelyek a kifejtett körülmények között a munkásosztály életszínvonalának hihetetlen sülyedésére kellett vezetniök.

* *
*

Az életszínvonal sülyedésének igazi képét a munkabérek statisztikája mutatja.

100 munkásból:	20 dinárig	21—48 dinárig	48 dinártól	
1930:	28	53	19	
1933:	47	38	15	
1935:	53	25	12	(kikerekítve)

Ez a táblázat tökéletesen visszatükrözi az életszínvonal sülyedését. A legalacsonyabb fizetésűek száma majdnem megkétszereződött, míg az összes többi osztályok száma csökken, úgy, hogy a munkásság több mint felének 20 dináron aluli bére van. Ki kell emelnünk azt, hogy a munkabérek sülyedése nem állt meg 1933-ban, hanem azontúl mindmáig folytatódik és csak az 1935—36 években megindult sztrájkhullámok eredményezték, hogy nem estek még mélyebbre. A hatalmas munkanélküliséget szem előtt tartva, ez teljesen érthető is. A 48 dináron felüli fizetésosztály alakulása is nagyon jellemző: ez a csoport (a hivatalnokokon kívül) öt év alatt százezerről negyvenkilencezerre esett. Ennek a csökkenésnek következménye figyelemreméltó: a reformizmus térvesztése és egy radikálisabb világnézet és gyakorlat térhódítása, amely a terjedő sztrájkhullámban jelentkezik.

Helyszüke miatt nem fejthetjük ki részletesen a férfi és nőmunkások fizetésének megoszlását. Csak azt említjük meg, mint legjellemzőbbet, hogy a nők fizetése a férfiak fizetésének 70 százalékát teszi. Ugyanazon munkáért tehát 30 százalékkal kevesebb fizetést kapnak a férfimunkásnál. Ezt szem előtt tartva, nyilvánvaló a nők termelésbe való bevonásának anyagi jelentősége.

1930-tól 35-ig a munkásságnak az a része, amelyet a Központi munkásbiztosító tart nyilván, egyedül munkabéreken 5 és félmillió dinárt vesztett, míg ugyanezen idő alatt pl. a bánya- és

erdőügyi miniszterium hivatalos kimutatása szerint a munka termelékenysége 53 százalékkal emelkedett. Figyeljük meg tehát a következő táblázatot, amely a termelékenység, a munkanélküliek, a foglalkoztatott munkásság és a munkabérek jelzőszámaait mutatja:

	Termelékenység	Munkanélküliek	Munkásság	Munkabérek
1930	100	100	100	100
1933	138	246·5	81·6	70·2
1935	153	286·2	88·4	70·5

Itt élénk táruul a termelékenység és munkanélküliség növekedésében, a foglalkoztatott munkásság és munkabérek sülyedésének aránytalanságában a profit igazi forrása és keletkezésének módja, de a munkásosztály állandó elszegényedésének folyamata is, ami viszont a betegség, tuberkulózis és halálozás irtózatossá elhatalmasodását hozza létre. Mielőtt azonban a betegség és halál arányát vizsgálánánk meg, nézzük meg, hogy milyen viszonyban van a munkásság fizetése az életfentartáshoz múlhatatlanul szükséges élelmickek megvásárlásának lehetőségével.

1935 év végén a közepes munkaerőhöz szükséges tudományosan megállapított napi 3400 kalóriát Zagrebban 35·80 dináros napi átlagbérből volt megvásárolható, az összes hivatalos levonások után. Összehasonlítva ezt a munkásság bérosztályaival, megállapíthatjuk, hogy a munkásság 77 százaléka jövedelme ezen élelemminimum fedezésére elégtelen. Családalapításra a munkásság 95 százaléka nem gondolhat, a munkásnők 90 százaléka pedig nem élhet meg a fizetéséből. Az összes értékek termelőit a mai társadalom megfosztja munkájuk gyümölcsének élvezésétől, állandó éhezésre, testi-lelki depresszálódásra, prostitúcióra ítélve őket.

Magától értetődik, hogy a munkásság ilyen életkörülmények között nem lehet egészséges és nem érhet el magas életkort. Nem is várhatunk mást, mint a munkásnemzedékek egyre nagyobb testi sorvadását, tüdővérszt, nagyarányú halálozást. A Központi munkásbiztosító statisztikái beszélnek az egészségi állapotok állandó romlásáról: Ezek szerint a munkásság 50 százaléka beteg és minden tizedik megbetegedés TBC. A betegségek átlagos hossza 21 nap, TBC-nél 51 nap. A megbetegedők száma és a betegségek tartama pedig állandóan nő. A munkásnők megbetegedése gyakoribb és tovább tart és a beteg munkásnők számának és betegségük tartamának növekedése is nagyobb a férfiakénál. 100 esetből a halál oka TBC:

Jugoszláviában	13·5
Összmunkásságnál	46
Dohány, teksztíl, cipész, élelmiszer munkások	56

Jugoszláviában az összlakosságra nézve is óriási a TBC halandóság, a munkásságnál azonban a TBC mint halálok még 3 és félszer nagyobb. Mindez a rossz táplálkozás, gyenge ruházkodás, nyirkos lakások, egészségtelen műhelyek, testi és szellemi elesettség következménye. Ez a hozzáférhető statisztikák tükrében a jugoszlávai munkásság tárgyilagos helyzetképe.

STIH ZRIJE

Forr a dalom
csupa rímes, csengő-búgó,
versem zengő-zúgó
forradalom.

Verseem zihál,
vad sírás szakad ki torkán,
bömböl, mint az orkán
s halált szítál.

Gyilkos a vers lángja,
de ahol szállt a dal gyújtó üszke,
himnusz harsog ott az új világ büszke
hasadó hajnalára.

Fordította: Somorja Sándor.

Iaták István

A MUNKÁS MUNKÁBÓL SZABADUL

Tagjait fájón nyújtóztatja,
A szemetes, árva uccára tér,
Mintha saját virágkertjébe lépne,
— Nem lesz tovább másé a napja! —
Gerincet egyenesít hajszábatört embersége.
A munkatermékek, használati tárgyak
Ocsmány, pénzes csereberéjén túl
Saját sorsa lép követelőn elébe.
Elővehet könyvet, ágybadóíhet,
Megsímogathatja, hogy mosolyogjon a nője.
Gondolhat tudományra, bérharcra;
Felcsillan ismét sugárzón előtte,
Egész osztályának jövője...
Ó! — milyen komor, de biztató nyugodt
A napi-robot-végzett proletár arca.
Tigrisek támadó vére,
Oroszlánok bátorsága
Bizsereg a vérében vadul, —
De nagyszerű a szűkös szabadság,
Ha éhes, durván kisajtott proletár
Gondolattalan tőkés robotból szabadul!

GRÓFI MENNYSZÁG...

(Részlet Kovács Imre: A néma forradalom c. megrázó erejű könyvéből (Szolgálat és Irás Munkatársasága, Cserépfalvi, Bpest 1937.), melyben a levett paraszifelkelések után nyomorbataszított földtelen és kiüttalan kisparasztkok és földmunkások előbb kivándorló, majd egykező és vakbuzgó szektákba menekvő életét írja.)

(*Sövényháza, 1937 febr. 4.*) Nehéz, piszkos téli reggel. A Tisza sárga-szennyesen hömpölyög előttem. A parton hosszában fűzfa-erdő húzódik és csak a túlsó oldalon látni, megbújva a fák mögött, fehér házakat. Olyan reménytelen minden körülöttem, hogy még gondolkodni is alig merek. Az eső egész éjjel esett, a felhők most is alacsonyan lógnak; bármely pillanatban megint megeredhet. Az innenső parton kocsikkal várakozunk, a túlsó oldalra szeretnénk komppal átkelni. A komp Pallavicini Alfonz Károly tulajdona. A környéken minden az övé: a földek, az emberek, a csendőrlaktanyák és a templomok. Nagyúr, a szó középkori, feudális értelmében. Hidat nem lehet a Tiszára verni, mert akkor a kompra nem lenne szükség, márpedig abból neki nagy jövedelme van. Egyedül csak ő szállíthat át kocsikat és embereket a folyón. A környező falvak hiába viaskodnak: minden úgy történik, ahogy az Isten és az örgróf akarja...

Várjuk a kompot, de az is nagyúr: reggel hat óránál előbb nem hajlandó átjönni értünk. Nagy, otromba, sáros alkotmány a komp. Talán csak az orosz folyókon lehetett még ilyeneket látni. Különbö az egész tájon van valami oroszos vonás. A megáradt sárga folyó, a végtelen síkság és az elnyűtt, elkopott emberek orosz író regényébe kíváncsoznak. A túlsó parton végre megmozdul a komp. Az emberek válla nekifeszül a kötélnek: ütemesen lépkedve húzzák a lomha jószágot. Egyszerre rántanak a kötélén; mozdulatuk a Volgán hajóvontató orosz muzsikokéra emlékeztet. Az ember szinte várja az „Ej uhnyem” felcsendülését, de a magyar muzsikok némák. Megkínzott arcuk feketén komor, toprongyos alakjuk keserűen hangtalan, összeszorított ajkuk hallgat.

A parton álló emberek sem beszélnek. Nézik a kompot, amely lassan közeledik a szélesre áradt folyón az innenső part felé. Tekintetük követi a megszakadásig feszülő vállak nehéz mozgását és az ütemesen lépkedő lábak nehéz dobbanását. Pallavicini hajóvontató cselédei lihegnek, amikor a komp nekiszalad a partnak és a kocsik egymásután rágördülnek dübörögve. Most hosszas manőverezés folyik, míg a komp helyes irányba állítják, majd amikor ez sikerült, a vállak ismét odaadóan meggörnyednek, a kezek görcsösen kapaszkodnak, a lábak keményen dobbannak; a kötélfeszül és a komp csendesen siklik a Tisza hátán a túlsó part felé.

A korlátnak támaszkodva nézem a vizet, az örök folyót,

amelynek partjain örök küzdelem folyik a földért. A folyó mindezt látja. Egyszer véres lázadásokban törnek ki az emberi vágyak, máskor némán, leszorított, dacos ajakkal tűrik és viselik nehéz sorsukat az emberek. Ezek a kompcselédek már beletörődtek sorsukba. Tudják, hogy nekik jobb dolguk sohasem lesz. Az egyik azt mondja, amikor megkérdezem tőle, hogy mit vár a jövőtől: „Semmit; ítélet alatt vagyunk: az apáinknak is ez volt a sorsa, a mienk is ez és a fiainké is ez lesz.” Később megtudom, hogy szektás, annak a szektának a tagja, akik „ítélet alatt” vannak és akiknek az a véleményük erről a világról, hogy itt nekik sohasem lesz igazuk! Az emberek bólogatnak körülöttünk. Igen, örök nyomorúságra vannak ítélve és sohasem lesz igazuk! A komp nagyot zökken; megérkeztünk a túlsó oldalra, Pallavicini Alfonz Károly őrgróf birodalmába...

* *
* *

Kocsira ülünk, egy darabig még a Tisza partján megyünk, majd nekifordulunk Sövényházának. Amerre ellátunk, minden az őrgrófé: a földek, az emberek, a templomok és — a szétvert falvak is. A romokban heverő falvak valamikor népes községek voltak. A Pallaviciniek verették szét őket az elmúlt évtizedek alatt. Itt örökös küzdelem folyik és a harc nyomai ezek a düledező, vagy már alig látható romok. Valamikor — a török háborúk megszűnte és a birtokviszonyok rendezése után — az alföldi nagybirtokok (különösen délen) krónikus munkáshiányban szenvedtek. Mivel csak nyáron tudtak állandó foglalkozást nyújtani az ideiglenesen alkalmazott munkásoknak, azok nem szívesen jöttek messzebbfekvő helyekről, mert keresetük ráment az utazásra. A földesurak úgy oldották meg a kérdést, hogy mezőgazdasági munkásokat telepítettek birtokaikra. Adtak nekik egy kis belsőséget, ahol házat építhettek maguknak és kaptak külsőséget — néhány hold földet — haszonbérbe. Így létesültek egymásután az Alföldön az úgynevezett telepes-, zsellér- vagy kertészközségek. Ezeknek a területe a földesúré volt, a házak pedig a bérlőké. Idővel a telepesek kiemelkedtek a munkássorból és bérlők lettek. Sok helyen ez már az első telepeseknek sikerült, de nagyjából csak a dohánykertészeknek. A legtöbb telepesközség a múlt század folyamán próbálkozott a bérleti rendszer megvalósításával, több-kevesebb sikerrel.

A Pallaviciniek hatvanezerholdas hitbizományi birtokán sok ilyen telepesközség keletkezett: Dóc, Anyás, Dilitor, Pünkösdkút, Baks, Kutjabond, Szentgyörgy, Sövényháza. Ezekben a községekben a lakosság hamarosan berendezkedett; iskolák, templomok épültek. Megszervezték a közigazgatást és valamennyien rendes faluéletet éltek. A Pallaviciniek verették szét őket. Megvolt rá az okuk. A jobbágyfelszabadítás és birtokmegváltás után a telepesközségekkel sok baj volt. Ugyanis a telekkönyvezés bevezetésével nagyon visszás helyzetet teremtett az, hogy a ház a telepesé, a házhely meg a földbirtokosé. Állandó a súrlódás és a telepesek

saját tulajdonuknak akarják nyilvánítani a bérletet. Pallavicini dohánykertészei már 1852-ben követelődznek. Azzal érvelnek, hogy az örgrófot — aki a szabadságharc alatt Bécsben volt és a magyarok „in effigie” felkötötték — nem illeti meg a birtoklás joga. A hitbizomány felosztását követelik, de az örgról még igen nagy hatalom. Tisztartója a főkolomposokat elkergeti, házaikat szétvereti. Egy éjszaka azonban lovascsapat veszi körül lakását és agyonlövik.

A népnek ez az elszánt fellépése semmi változást nem hozott. Sőt a telepesközségekkel országszerte egyre több a baj, míg végre 1874-ban az úgynevezett telepestörvény rendezni akarja ezt a kérdést és kimondja, hogy a belsőség megváltható, a külsőség pedig megegyezés tárgyát képezi. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a község belterületét át kell írni a község, illetve a telepések nevére, vagyis ezután nem uradalmi területként szerepelnek. A külsőség: az a pár hold bérelt föld pedig, vagy továbbra is bérletként marad a telepések kezén, vagy közös megegyezéssel a telepések azt is megválthatják. A föld átírása az első rést jelentette volna a feudális Magyarország akkor még erősen álló bástyáin és, hogy ez meg ne történhessék, a földesurak inkább szétveretik a telepésfalvakat és a parasztokat szétkergetik. A Pallavicini-uradalomban nyolc községet vertek szét; az elsőt (Ányást) 1880 körül, az utolsót (Dócot) negyvenhat év múlva: 1926-ban. Bácskában abban az időben 73 telepés község közül 45 pusztult el.

Kocsink csendesen halad ezen a szomorú vidéken. A velünk tartó parasztokkal beszélgetünk a szétvert falvakról. A régi telepések leszármazottai ezek, még most is bérleti viszonyban és örökös küzdelemben állanak az örgróffal. Az idősebbek még emlékeznek az első falu szétverésére.

A pusztaszeri intéző azt a parancsot kapta Sándor örgróftól (a mostani haszonélvező apjától), hogy a cselédekkel vonuljon ki és veresse szét a falvakat. Ányás telepesközség lakossága azonban szembeállt velük; visszaverték a támadást és a rákövetkező éjszaka az intézőt agyonütötték. Három nap múlva Szegedről megjött a katonaság és azok segítségével verték szét a falut.

A papokat sem kímélték a falurombolók. Dócon egy katolikus pap komolyabban foglalkozott a híveivel. Gazdakört akart csinálni szövetségessel, könyvtárral — elzavarták. A parasztokat is elzavarták a lerombolt falvakból. A környező nagyobb községekben és városokban szóródtak szét. Egyrésztük mégis visszamaradt és felvette a küzdelmet. A szétvert falvak helyén, vagy közelében újból házakat építettek, újból falut alapítottak. Az új falvak nevükben hordják keletkezésük történetét. Ilyen falunevék szerepelnek: Síróhegy, Bánomhegy. De dacoltak is. A lerombolt Kutyabond helyett felépítették a Kutyanyak nevű községet. Nyugodt életük ezután sem volt: kezdődött minden újra. Az uradalomtól 25—30 kat. hold földet béreltek s házat építettek. Amikor a bérlő már

otthonosan érezte magát, az őgróf intézkedett és kizavarták házából. Egyszerűen megjelentek az uradalom emberei, a háztetőt lehúzták, a falak tövét elvágták és a falakat ledöntötték. Dócon 1926-ban 40 házat vertek így szét.

A kisebbméretű házrombolások majdnem mindennaposak. A kilakoltatások sem szünetelnek. (A Pallavicini-uradalom egyrésze kisbérlet formájában a telepesek kezén van. Ma a küzdelem a bérleti rendszer körül folyik. Az őgróf attól fél, hogy a bérlet egyszer végkép átmegy a bérlők kezére és mindent elkövet, hogy a bérlők állandó szekatúrának legyenek kitéve. A falurombolások, felmondások, kilakoltatások, mind ezt szolgálják. A telepestörvénytől ma már nem kell félni; most a bérleti mizériák jelentik mindenre az okot és ürügyet.) 1934 tavaszán Síróhegyről 10 családot hordatott ki a pusztára az őgróf. Az országút mellett a szabadban tanyáztak a szerencsétlenek. Egy éjszaka meggondolták helyzetüket; fogták magukat és — visszamentek házaikba. Nem sokáig maradhattak földél alatt; rövidesen megjelent a községi jegyző, aki eleinte szépszóval, ígérekkel akarta rábírní őket a távozásra, de amikor így nem ment, odarendelte a csendőröket és az uradalmi ígákat. Ezek fölpackolták a telepesek holmijait és pár kilométerrel odébb lehányták az országút árkába.

A kivert emberek ismét visszamentek, a csendőrök és a kocsi megint megjelentek és elvitték az árokba a családokat. Hosszú heteken keresztül tartott a ki- és visszaköltözködés. Az őgróf látta, hogy itt csak erélyesebb fellépés segíthet. Megparancsolta az uradalmi embereknek, hogy estéknént verjék be az ablakokat és ne hagyják nyugodni a bérlőket. Azok nem tehettek másként: parancsot teljesítettek. (A Pallavicini-uradalom területén lévő községek a hírhedt uradalmi-községek közé tartoznak. Ezek az úgynevezett eszmei községek, a földesúr kiskirályságát alkotják és a jegyzőtől a bíróig mindenki uradalmi ember, vagy legalább is az uradalom érdekkörébe tartozik. Sövényházán és Sándorfalván például a községi tisztviselők többszáz hold földet kapnak előnyös bérletben az őgróftól!) Amikor ez sem használt; elvitték az ajtót és az ablakokat. A bérlők még ekkor sem mentek el. Végül megjelentek az ígák, az embereket elhordták, a házakat felgyújtották.

A szétvert falak romjait ma is lehet látni. A régieknek csak a helye van meg, de a téglá- és cseréptörmelék elárulja, hogy ott valamikor falu volt. Az udvarokba ültetett eperfák még mindig úgy állnak, hogy meg lehet belőlük állapítani a házak és a porták elhelyeződését. A későbbi rombolások nyomai ma is megvannak. A ledől házfalak, amiket még nem mosott el az eső, síváran mutatják és igazolják a harc lefolyását. Valami nehéz érzés ül meg az ember egész valóját, amikor mindezeket látja. A nyomasztó érzés még csak fokozódik, amikor belépünk az egyik gazdakör alacsony helyiségébe, ahol mintegy száz kivert magyar várakozik.

Megkínzott, megtiport magyarok riadt tömege ez a száz ember. Amint itt állanak előttünk a nyomott tanyai házban, fojtogató

feszültség vibrál a levegőben. Az arcok a rettenetes szenvedések barázdáival merednek előre és a szemekben vészesen lángol az elnyomott lelkek lázadása. Sötétben húzódnak meg a terem egyik végében és a homályos világítás fantasztikus árnyai rajzolódnak ki emberi alakok formájában a fehér falakra. Időnként felcsattan egy egy éles hang: „Nem bírjuk tovább; elég volt!” Halk moraj kíséri; mindenki helyesel. Az ember nem bírja nézni őket, olyan nyomorúságosan szánalmasak. Vannak közöttük valóságos mártírok, akik a zsellérsors minden borzalmát átélték, De a többi is kimondhatatlanul sokat szenvedett. Még nem is olyan régen 25—30. kat. holdas bérlők, elég jómódú gazdák voltak; most toprongyosak valamennyien. Arcukra rá van írva minden szenvedésük. Egyetlen-egy bűnük, hogy szeretik a földet. Sajátjuk nincs, pedig legnagyobb vágyuk az, hogy magukénak mondhassanak egy akkora darabot, hogy szerényen meg tudnának élni. De hiába: a földi hatalmaságok mindig másként döntenek. Például az 1936. évi telepítési törvény is világosan kimondja: A nincstelenek nem kapnak földet...

Ma már bérelt földet sem kapnak. Pallavicini — mint már említettem — attól fél, hogy a bérletből egyszer örök tulajdon lesz. Ezért nem hagy nekik békét. Ki akarja őket üldözni a határból. De ők nem mennek; minden áldozat árán is maradnak. Szívós, kitartó fajta ez. Az uradalom csak úgy hajlandó részes munkára, aratásra, cséplésre felfogadni őket, ha a takarmányfélék, többek között a csalamádé lekaszását is vállalják. A csalamádé itt olyan erős nő, hogy eltörik a kasza nyele, ha vágják és — megy a munka. Az örgróf még sem szereti őket. Pedig nagyon sokat köszönhet nekik. A kommün alatt állatállományát szétosztotta a bérlők között azzal a megfontolással, hogy kisemberektől nem rekvírálják el a vörösök. Nem is vették el, a kommün után pedig a parasztok visszaadták a letétbe helyezett állatokat.

Az örgróf azzal hálálta meg ezt a nemes cselekedetet, hogy a földreformkor a legrosszabb földeket adta nekik és még azokért a máigtartó pört indított. Különb az egész Pallavicini-uradalom bérleti és birtokpörökkel terhelt. A periratok mázsányit nyomnak és a bérlőknek soha sincs igazuk. „Ítélet alatt vagyunk!” — most már kezdem érteni, mit jelent ez a mondás ezen a földön. Amint itt állnak és panaszoznak keserű életük morzsolódását, valóban olyanok, mint az elítéltek. Összeomlóban van már bennük emberi hitük, magyarságuk és öntudatuk. Borzadva hallgatom, hogy ezek a szerencsétlenek már mindenkire fordultak segítségért, aki csak valamit is számít ebben az országban, de eddig még senki sem segített rajtuk, ellenben mindenki ígért és — cserbenhagyta őket. Ma már nem hisznek senkiben. Befelé fordulnak és deliriumos tekintetük megakad az utolsó — vagy talán legelső — lehetőségen: a biblián. Egész uccasorok „térnek meg” és lesznek szektások. Elszakadnak a történelmi egyházaktól és együtt indulnak el a megváltás felé vezető úton. Egy megcsalt és elítélt nép próbálkozása a szekták misztikus világa. Forradalom ez: néma forradalom.

INASKÉRDÉS

„Faragjon embert belőle !”

Az iskolaév végét jelentő forró nyári hónapok egyik állandóan visszatérő visszhangja ez a mondat. Hány gondterhes apa vagy anya gyötrelmét és fáradozását jelentik ezek a szavak?!... Magukba foglalják mindazokat a súlyos gondokat és fájdalokat, amelyekkel a mai szegénysorsú szülők küzdenek, amíg gyermekeiket serdülőkorig felnevelik, — de azt a szülői szeretet is, amely felébred abban a pillanatban, amikor megérzi, hogy gyermeke nevelésébe rajta és az iskolán kívül egy új tényező, a tanítómester, kapcsolódik be.

Az a ma már mind gyakoribb felismerés, hogy a gyermek sikeres iskoláztatás esetén sem számíthat biztos jövőre és egzisztenciára és az a tény, hogy az iskolázáshoz szükséges anyagi eszközök megszerzése már csak kivételesen lehetséges, a gyermekek más pályán való elhelyezésének problémáját tőlják előtérbe. Nem egy szülő küzd az idei nyáron is azokkal a nehézségekkel, amelyek az ilyen helyzetből adódnak. Hány szempont betartásáról kell ilyenkor gondoskodni?...

Elsősorban a szakma megválasztása jelent nem csekély nehézséget. Az utóbbi évek tapasztalatai rávezettek arra, hogy a legjobb kereseti lehetőségeket nyújtó szakmákban is rövid idő alatt olyan változások állhatnak be, amelyek teljesen megszüntetik a kivételes állapotot. A napról-napra fokozódó racionalizáció folytán szükségtelemmé válnak a régi értelemben vett mesterelemek és mindnagyobb mérvet ölt a női segédmunkaerő alkalmazása, mihez a pár heti. begyakorlás is tökéletesen elégséges. Emellett számítani kell természetesen arra is, hogy azok a ritkán üresedő állások, amelyek az inasnak később egy valamirevaló egzisztenciát ígérnek, már előre foglaltak a hozzátartozók és protekciósok számára.

Az értelmiségi pálya már régen nem jelent jövőt és megélhetést. Az iskolán való végigvergődés, az intők és bukások elleni szüntelen küzdelem, a jobb jegyért folytatott állandó harc, a teve és túfokára emlékeztető felvételi és évváró vizsgák, a pusztán emlékezőtehetségre felépített tanulás, — az évek során tönkreteszi a gyermek idegeit és a család anyagi alapját. S mikor a végén kenyérkeresésre kerülne a sor, hosszú kilincselés után, *talán* akad egy cég, ahol felveszik az *érettségizett* ifjút gyakornoknak, havi 300 dináros „kezdő” fizetéssel. A 8—12 évi iskolajárás a legjobb esetben sem jelent biztos anyagi létezést!

Az ipari pálya jelentősége sem nagyobb. Sőt, a bizonytalanság és kereseti lehetőség csökkenése itt még valóságosabb. A kisiparosok munkaerő-politikája, (ingyenes négmunka segítségével kímászni abból a kátyúból, melybe a nagytőke taszította) a legnagyobb károkat okozza a mai ifjúságnak. A segédek nélkül, de több inassal dolgozó kisiparos képtelen valamennyi inasát megfelelő szakkiképzésben részesíteni, így az inas legtöbbször csak

félig tanulja ki a szakmát és segédidejére marad a feladat, hogy szakmájában a további tapasztalatokat megszerezze.

A gyárakban dolgozó inasok kiképzése is igen hézagos. A racionalizált üzemben az inast csakhamar beosztják valamelyik géphez, ahol inaséveinek lejártáig a felnőttekkel azonosértékű munkát végez, Mikor felszabadul, más munkához csak ért valamit, de kellő gyakorlat hiányában, nem tudja azokat elvégezni.

A kereskedelmi pálya a magánalkalmazottak mai szomorú helyzetét idézi elénk. Hosszú munkaidő, öldöklő strapa, koravénülés, különféle betegségek s mindennek tetejébe szomorú éhbér jellemzi a mai kereskedelmi alkalmazottak szociális helyzetét. Ezek a körülmények egyáltalán nem bátorítanak senkit, hogy a kereskedelmi alkalmazott társadalmi szerepét válassza ki életpályának.

Ezek a megfontolások a szülőt zavarba hozzák. Sok próbálkozás után, behunyt szemmel választ és a gyermek fizikai és szellemi képességeiről számot nem vetve, beadja az első üzembe vagy üzletbe inasnak, esetleg kifutónak. A megoldhatatlan problémát nem bogyva a szülők legnagyobb része a legegyszerűbb megoldást abban látja, hogy válogatás nélkül, találomra helyezi el gyermekét valahol, nem számítva arra, hogy mily szörnyű egyéni katasztrófát jelenthet az ilyen eljárás.

Mi még nem rendelkezünk hajlam-kutató intézetekkel, ahol a gyermekek lelki és testi tulajdonságainak vizsgálata alapján a pályaválasztáshoz szükséges tanácsot megadják, mégis, sőt éppen ezért, sokkal több gondot kellene fordítani a gyermek hajlamaira és tehetségére. Igaz, hogy ez a szempont, a kereseti lehetőség szempontja mellett csak másodrangú szerepet játszik, még sem lenne szabad annyira ignorálni, amennyire az minálunk szokás.

Aki gyermeke jövőjét igazán szíven viseli, nem engedheti meg, hogy a felületes szakmai kiképzés mellett még hajlammal sem rendelkezzen szakmája iránt, — hiszen egy egész életről van szó s milyen lesz az az élet, amelyben véges-végig olyan munkát kell végezni, melyhez semmi kedv, türelem, hajlam, képesség nincs.

A hajlam és tehetség nélkül végzett munka kínjai azonban sajnos nem egyedülállóak a mai inasok életében. Az inasok ezekre a bajokra hosszabb-rövidebb időn belül rászoknak, úgy veszik, mint egy elkerülhetetlen elemi csapást. Súlyos átok koldúsaiként beletörődnek sorsukba és sóhajtozva húzzák az ígát. Vannak ezeknél súlyosabb bajok is. Legtöbbször a kétségbeejtő nyomorral folytatnak közélharcot. A csekély fizetés, ha van, cipőre sem elegendő, hogy a lakás, élelem, ruházat, kultúra, szórakozás költségeit ne is említsük. Otthon a rendszerint többgyermekes családban a legnehezebb az inas helyzete. Minden igényét egy határozatlan választással utasítják el: „Majd ha felszabadulsz.”

A szenvedések további stációja a mester háza és a műhely. Hétköznapjaink gyakorlata rávezetett már bennünket arra a megállapításra, hogy a tanonckodás nehéz éveit élő fiatalok a legele-

mibb védelemben sem részesülnek. Az inasvédelmi törvényes előírások betartásáról senki sem gondoskodik, miáltal az inas mestere és a mester hozzátartozói kénye-kedvének van kiszolgáltatva. A szerződésileg szabályozott jogi viszonyt senki sem ellenőrzi s az inas és mestere között a rabszolga és rabszolgatartó volt viszonya fejlődik ki. Minden munka a műhelyben és a ház körül, amelytől mindenki irtózik, az inast terheli. Sok helyen az inas csak akkor kerül a műhelybe, ha a mesterné háztartásában már nincs szükség segítségére, — „ha ráér“. Este, mikor a műhelyben megszűnik a munka és a mester már régen szórakozásba vagy pihenésbe fogott, az inas fát aprít, csomagokat hord, disznókat etet, ólat tisztít, gyermeket dajkál, udvart seper, kocsit húz, vagy uccát locsol. Az inasok, kiknek fejletlen fizikumuk miatt a felnőtteknél kevesebbet kellene dolgozni, a gyakorlatban sokkal többet dolgoznak azoknál. A rendszerint nehéz és kellemetlen munka miatt egészségük mindenféle veszélynek és megpróbáltatásnak van kitéve, ami legtöbbször krónikus betegségeket és korai elsorvadást von maga után. A fizikai és szellemi fejlődés tökéletesen elakad és a jó táplálék, szórakozás, oktató szó, mértékletes munka helyett nehéz munka, válogatott durvaságok, pofonok, rúgások, káromkodás, sovány táplálék és silány ruházat illetik az inast. A ritka szabadpercek-nyújtotta szellemi fejlődéshez annyira elengedhetetlen könyvek, világítás és nyugalom helyett az ócska detektívregény és cowboy-film nyujtanak fanyar izelítőt a kultúrából. Így az inasok ha a bűnözés útját elkerülik, rövidesen a tudatlanság, a sportörület, különféle szenvedélyek és szeszélyek rabjai lesznek.

A tanulási idő végét jelentő tanoncvizsga eredményéért az inas felelős és rossz eredmény esetén ő károsul. A vizsgáztató bizottság nem veszi figyelembe azokat az okokat, amelyek szükségszerűvé tették az ilyen eredményt. A mestert, aki szerződésben magára vállalta a gyermek szakmai kiképzését, a rossz eredményért nem vonják felelősségre.

Napjaink lelkiismerete mindezen nem botránkozik meg. Senki sem akar tudomást szerezni arról a bűnös gyakorlatról, amely egy tisztességtelen felfogás következtében az ifjúság legnagyobb része felett jut érvényre. Senki sem gondol arra, mily veszély fenyegeti az egész társadalmat, ha a fiatal generációk tervszerű és meggondolt bekapcsolása a társadalmi termelésbe nem történik megfelelő körülmények között. Mintegy szabályként éljük magunkat bele abba, hogy a legszörnyűbb társadalmi és egyéni bajokról angol hidegvérrel beszéljünk. Egész generációk jutnak napról-napra mind válságosabb helyzetbe, — társadalmunk lassan nem tud mit kezdeni az alulról jövő generációkkal. A fiatalok elé elháríthatatlan gátak emelkednek, amelyek szellemi és testi kifejlődésüket teljesen megakasztják. Korunkat jellemző állapotaink az inasproblémán is tökéletesen kirajzolódnak s bár megváltoztatásuk elkerülhetetlen, a jelen pillanatban nem nyujt bizakodó látványt.

MODERN VILÁGNÉZET (3. közlemény)

A legősibb világnézet, a vallás történelmi útján végighaladva a következő megállapításra jutunk: a társadalmi fejlődést hátráltatja az a tény, hogy csak kevés kiváltságos van abban az anyagi helyzetben, hogy szabadon művelődjék. A termelő erők fejlődése következtében azonban elkerülhetetlen egy olyan helyzet kialakulása, amelyben már megtalálható a legszélesebb néptömegek anyagi és szellemi felszabadulásának előfeltétele.

Az antik materializmus

A modern világnézet egy több mint 2000 évig tartó harc eredménye. Ebben a harcban fejlődtek ki a filozófia és a modern természettudományok. Ezen fejlődés utolsó és leghaladottabb láncszeme a dialektikus materializmus, míg a lánc első szeme a régi Görögországban található. Ez a filozófia és a természettudományok bölcsője. A filozófia első megjelenése a kisázsiai görög kereskedővárosok fejlődése idejére esik. Ezek a városok kultúrálisan és gazdaságilag magasan kiemelkedtek az akkori görög városok közül. Itt volt legegyszerűbben lehetséges, hogy a papságon kívül mások is meggazdagodhassanak és szabad kutatással foglalkozhassanak. A kisázsiai görögök szellemi látóköre a kereskedelmi hajózás fejlődésével erősen kitágult. Ezek a görög kereskedők a Földközi és Fekete tengeren való hajózásuk alkalmával megismerkedtek egy csomó idegen néppel, vallással, erkölccsel és szokással. Ennek következtében kritikusabb szemmel nézték a saját vallásukat, erkölcsüket és szokásaikat. A hajózás és kereskedelem fejlődése maga után vonta a megfelelő technikai fejlődést is. A hajókon hozott idegen árut a városokban feldolgozták és ezzel kapcsolatban fejlődött a kézipar. Másrészt a hajók gabonát és egyéb élelmiszereket hoztak, aminek következtében a régi nagybirtokosok elszegényedtek és az ezen nagybirtokosoknál szolgáló parasztok felszabadulhattak és a városokba mehettek iparosoknak. Így Kisáziában kialakult a szabad kézművesosztály, amely felett az u. n. tirannosz (zsarnok) uralkodott. A tirannosz rendszerint egy kereskedelmi és pénzügyekkel foglalkozó gazdag nagybirtokos. Ez a görög természetbölcselet anyagi háttere és kiindulópontja. A technika, ipar, hajózás fejlődésével, a földrajzi látókör kiszélesedésével létrejöttek azok a feltételek, melyek lehetővé tették, hogy a papság fantasztikus világmagyarázata helyett kialakuljon egy természetes világmagyarázat. A hajózás közben az emberek szükségszerűleg megismerkedtek a csillagászat, földrajz és a hajózáshoz szükséges egyéb tudományok alapjaival, volt elég szabad idejük, eszközük és függetlenségük, hogy művelődhessenek. A rabszolgapazarlás a városokban még csak kifejlődésben volt. Az időszámításunk kezdete előtti VII. és VI. században a kisázsiai városok iparosainak többsége szabad ember volt.

Az első ismert természetbölcselet *Thales*. Ő volt az első, aki a világ keletkezését természetes úton igyekezett megmagyarázni.

Szerinte a világ vízből lett. A víz az az alapelem, amelyből a többi kialakult. A modern természettudomány megállapítása szerint is az összes szárazföldi állatok a tengeri állatoktól származnak és általában az élet először a vízben jelentkezett.

Thales világlátott ember volt és tudásának nagy részét az egyiptomi papoktól szerezte, akiknek különös okuk volt, hogy a természettudományokkal foglalkozzanak. Egyiptom jóléte a Nilus vízával való mesterséges öntözéstől függ és a papoknak ezért ismerniük kellett a Nilus ár-apály változását. A csatornázás, a templom és emlékműépítések mértani és csillagászati ismereteket követeltek meg. Innen van az, hogy a számtan, mértan és a csillagászat alapjait az egyiptomi papok fektették le. A görög filozófusok ezeket az alapismereteket átvették és továbbfejlesztették.

Thales egyik követője, *Anaximander* szerint a világ egy egynemű anyagból jött létre. Ennek az anyagnak a fejlődése az ellentétes elemek különválása folytán történik. *Anaximander felfogása szerint az anyag állandó, örök, megsemmisíthetetlen.* Ez az elmélet teljesen materialista.

Herakleitos, aki Kr. e. 500 évvel élt, volt az első, aki felismerte és felépítette azokat az alapokat, amelyekből később a dialektika fejlődött ki. *Ő ismerte először fel a dolgok általános állandó változását és azt, hogy a világ térben és időben végtelen. Egyik főgondolata, hogy a mozgás, változás ellentétekben történik.* Ez a modern dialektika egyik alaptörvénye. Herakleitos azt mondta, hogy a lét és nemlét, ez a két ellentét együtt van a keletkezés fogalmában. Valami, ami keletkezik, készül, az van is meg nincs is, azaz az összes dolgok és folyamatok létezése az ellentétek egységéből, azonosságából áll.

A görög materializmusról lévén szó, néhány szóval foglalkozni kell az atómisztikával is. Az atómelmélet a materialista természetfilozófusok (Leukiposz, Demokritosz, Epicur, Lucretius stb.) fejlesztették ki. Ezen elmélet szerint a világmindenség az anyag apró egynemű részecskéiből és úrból áll. Ezen részecskék különböző rezgésével magyarázhatók meg az összes jelenségek. Az atómelmélet és az újabban felállított elektrón elmélet ma is a vegytan és fizika alkotó elemei.

Az antik idealizmus

Az antik materializmusból az idealizmusba való fordulat két híres ókori filozófus, Plato és Aristoteles nevével függ össze. Ők ketten a középkori, sőt a mai modern idők világnézetére is óriási befolyást gyakoroltak. Azt is mondhatjuk, hogy az idealista világnézetek összes válfajai alapgondolataikat Platótól és Aristotelesétől kölcsönözték.

A materialista világnézetből az idealistába való átmenet főoka a görög társadalmi alap, a rabszolgaság teljes kiépítése és hanyatlásának kezdete. Ez a rabszolgák munkájára felépített társadalom zsákuccába jutott, annak ellenére, hogy Athénben az V. és IV.

században, Plato és Aristoteles idejében, a rabszolgák munkája volt az állami és gazdasági élet pillérje.

A rabszolgagazdaságra épített társadalom első ellentmondása és fő nehézsége, hogy fenntartásához a rabszolgák természetes szaporodása nem elegendő. Hogy ezt a rendszert fenn lehessen tartani, állandóan új rabszolgára van szükség, ez pedig csak háborúk által lehetséges, (a rabszolgák többségét u. i. a hadifoglyok alkották), a háború pedig a szabad parasztok és iparosok elszegényedését vonta maga után, mert úgy hadifelszerelésükről, mint saját és otthonmaradt családjuk eltartásáról maguknak kellett gondoskodniuk.

A rabszolgagazdaság második ellentmondása (tekintettel arra, hogy minden munkát a rabszolgák végeztek) szükségszerűen kifejlődik az a vélemény, hogy a munka nem méltó szabad emberhez. Ennek az lett a következménye, hogy azok a szabad emberek, akik szegények voltak, akik nem bírtak rabszolgákat kizsákmányolni, élődniek lettek, az állam tartotta el őket. Az ókori nincstelen szabad ember lényegesen más, mint a modern proletár. *A modern proletár munkájával eltartja az egész társadalmat, míg az ókori szabad nincstelen a rabszolgák munkájával az állam tartotta el.*

A harmadik ellentmondás a szabadok között mindjobban kifejlődő osztályellentét volt. Nagy magánvagyonok egyesek kezében folyton növekedtek, míg másrészt az állandó háborúk miatt a parasztok és kézművesek állandóan szegényedtek.

A negyedik igen fontos ellentmondás az, hogy a rabszolgák munkájára alapított gazdaság gátolja a technikai fejlődést. Minthogy a rabszolgák munkája kényszermunka, így nem lehetett a kezükbe finom és komplikált szerszámokat adni, hanem csak durva és erős eszközöket, melyeket nem tudtak megrongálni. Ezért a rabszolgagazdaság tetőpontján a technika hanyatlásban volt és így visszaesett a természettudományok iránti érdeklődés is.

Ezért most már nem az a kérdés foglalkoztatta többé az embereket, hogy hogyan fejlődik a természet, hogyan keletkezett a világ, szóval nem a technikai fejlődéshez szükséges természet-tudományi kérdések, hanem társadalmi kérdések: hogyan kell élni, hogy kell az államot berendezni, gazdálkodni, mi jó, rossz, megengedett és tilos. A régi társadalom hanyatlásának következménye a materializmusból az idealizmusba való fordulat és ezt éppen az előbb említett tényezők okozták. Lássuk hát, mi is az az idealizmus.

Plato szerint a dolgok igazi lényege nem anyag, mint ahogy azt a természetbölcselek állították, hanem *a világelv*, eszme, amely anyagnélküli. Szerinte a tapasztalati, az érzékelhető világ nem igazi világ, hanem csak látszólagos és csalóka. Az érzékelhető jelenségek világa csak az „el nem múló eszmék”, „az örökös szellemi formák igazi világának” a tükre, képe, és ez a szellemi világ „független” az anyagi jelenségektől. Így a fejetetejére állította a dolgok igazi viszonyát. „A legnagyobb eszmény — a jó eszménye”.

Ezek az eszmék szerinte nem csak az igazi lényegét, a világ igazi magvát képezik, hanem ezek minden történés végső alapoka és mértéke.

Aristoteles ezt még tovább fejlesztette. Szerinte az értelem az egész világ folyásának végső alapoka és mozgatója. Min alap-szik tehát végeredményben a materializmusból az idealizmusba való átmenet? Azon, hogy az akkori uralkodóosztály nézőpont-jából a társadalmi ellentétek haladó megoldása anyagi úton nem lehetséges. A rabszolgaság önmagától nem képes egy magasabb társadalmi formába átmenni. Ahogy az elnyomott osztálynál a ke-resztény vallás, úgy fejlődött ki az uralkodó osztálynál az idealista filozófia. És ez az idealista filozófia később a keresztény vallás alkotórésze, alapvonása lett. Mi volt az idealizmus társadalmi célja? Hogy a meglevő állapotot idealizálja, azaz megszépítse, kozmeti-kázza, hogy eltávolítsa belőle az ellentmondásokat és megőrökítse. Az eszme, az értelem uralma csak annak a gondolatnak az általá-nosítása, hogy a bölcs és értelmes emberek hivatottak az ural-kodásra, ezek pedig az uralkodó osztály felfogása szerint maga az uralkodó osztály emberei. A nép e felfogás szerint értelmetlen és így mindig csak egy elenyésző kisebbség, az uralkodó osztály, rezdelkezik értelemmel. Így jön létre az *idealista filozófia főgondo-lata*: az értelem uralma minden dolog felett. És később ez az *idealista filozófia lett általában az osztályuralom nézetének egyik fő alapja.*

(Folyt.köv.)

MIT KELL TENNI A MAI IFJÚSÁGNAK A BÉKE ÉRDEKÉBEN?

A fasiszta-imperialista világpolitikának az a kimondottan há-borús iránya, amely ma szerte az egész világon érezhető, válságos helyzetbe hozta a világ ifjúságát és ennek kényszerítő hatása alatt nyíltan és végső határozottsággal állást kell foglalnia a háború vagy a béke ügye mellett. Hogy az ifjúságnak ez az állásfoglalása meny-nyire döntő befolyással bír a civilizáció, a világbéke fenmaradására, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a háború véres akarnokainak kizárólag az ifjúságra való utaltsága. Mert nagyon jól tudják a há-borús úszítók, hogy a világ népének az a része, amely már egy-szer belekóstolt a háború mérgezett almájába, nem kívánja többé azt enni és élénken szembehelyezkedik minden olyan igyekezettel, amelynek egy újabb világkatasztrófa előidézése a célja.

A háborús politikának az ifjúság megnyerésére irányuló törek-vései ma már minden figyelmes szemlélő előtt ismereteseek. Hogy csak a legelemibb példával éljünk: a világ két legnagyobb kapita-lista államában, a hitleri Németországban és a fasiszta Olaszország-ban, a fegyverfogás gyakorlása úgy az alsó, mint a felső iskolák-

ban egyike a legfontosabb tantárgyaknak, nem is szólva a sajtó, az irodalom és egyéb impozáns külsőségeik háborús tendenciájáról.

Mivé lesz hát ez az ifjúság és mívé lesz az egész világ ifjúsága?! — vetődik fel a megdöbbenő kérdés. Vajjon lesz-e ennek az ifjúságnak annyi ereje, hogy szembeszálljon a háború embervérré és húsrá éhes szörnyetegével és megakadályozza a történelem legszégyenteljesebb és legembertelenebb pillanatának kirobbanását?!

Mielőtt ezt a kérdést magunknak feltennők, meg kell a mai ifjúságot ismernünk: tudnunk kell valamit gazdasági és kulturális helyzetéről, mert csak ezen fontos és nélkülözhetetlen ismeretek alapján kaphatunk a kérdésre feleletet.

Az az általánosan ismert jelenség, amelyet a háború után kialakult nemzetközi helyzet és ennek következtében mindjobban előtérbenyomuló háborús spekuláció vont maga után és amelyet ma gazdasági válság néven neveznek, az ifjúságnál a legnagyobb kenyértelenségben, városról-városra, faluról-falura való eredménytelen munkakeresésben nyilvánul meg. És ha sikerül is valahol valamely álláshoz, munkaalkalomhoz jutnia, akkor a legembertelenebb lelki elnyomorítást és testi kihasználást kell a munkaadó „tisztos” személye előtti megalázkodás és az alacsony munkabér formájában elszenvednie. Egyformán áll ez úgy az értelmiségi, munkás mint parasztifjúságra.

Az ifjúság kulturális helyzetéről szólva megállapíthatjuk, hogy olvasmányaik túlnyomó részét a ponyvairodalom szolgáltatja. Szellemi szükségletük csak a szerelmi, kalandos és egyéb fantasztikus, a reális valóságot nélkülöző, a mai életet csúfosan meghazudtoló könyvtermékeiket öleli fel a világirodalomnak. (Hol vannak itt a pacifista irodalom kiváló képviselői: egy Barbusse, egy Romain Rolland, stb. ...?) Különösen fellelhetők a kultúra ilyen hamis és destruktív terjeszkedési formái a munkás- és parasztifjúságnál, ahol már maga a környezet is kizárja a jobb lehetőségét. Ha a munkás vagy a parasztfjúnál a kulturális érdeklődés halvány jelét is megsejtik a családban, nyomban a munkakerülésre, a csavargásra, a rosszútra térésre való hajlandóságot vélik felfedezni benne. Nagy anyagi és szellemi önállóságra kell szert tennie kulturális előrehaladása érdekében annak a munkás vagy parasztfjúnak, aki a családnak ezt a káros befolyását el akarja hárítani magától.

Az ifjúság gazdasági és kulturális helyzetéből és az ebből kifejlődött nagyfokú lelki meghasonlásból, tanácstalanságból ítélve tehát bátran leszögezhetjük: *a mai ifjúságtól, a mai körülmények között, semmi olyat nem várhatunk, ami őt a béke bátor védelmezőjévé és a háború esküdt ellenségévé avathatná.*

Ez még azonban nem jogosít fel bennünket arra, hogy a peszsimizmus sötét szemüvegén keresztül nézzük a tényeket, ez még nem jelenti azt, hogy az ifjúság számára most már végkép elveszett minden eszköz, amelynek segítségével még idejekorán elejét ve-

hetné a nagy veszély bekövetkeztének. Van még egy mód, hogy az ifjúságot a végpusztulástól megmentjük. És ez a vele való fokozatos törődés azok részéről, akik ha gazdasági tekintetben nem is, de kulturális tekintetben szerencsésebb helyzetben vannak. Értsem ezalatt az értelmiségi ifjúságot, valamint a munkás- és parasztifjúság azon kis részét, akiknek sikerült valahogy már bizonyos fokú műveltséget jelentő ismeretekre szert tennie. Természetesen szükséges előbb ezeknek a különböző társadalmi osztályokból való fiatal erőknél a közvetlen kulturális kapcsolataik kiépítése. És ezután jöhet a felvilágosító munka, amely alkalmas lesz a háborús szándék mögött rejtőző önző, anyagi érdekeket felismerő tudat befogadására és így a háborúellenes érzület kifejlesztésére.

Hogy hogyan végezzük ezt a felvilágosító munkát? Végezhetjük kétféleképpen: egyénileg és egyesületileg. Alakítsunk egyesületeket, vagy ahol már ez megvan, vigyük be oda a pacifista szellemet. Létesítsünk könyvtárakat, tartsunk ismeretterjesztő előadásokat számukra. Mutassunk rá ezen előadások során a háború igazi okaira, mozgató erőire, elosztva azt a tévhitet, miszerint az öldöklésre és rombolásra való hajlandóság az emberi lélek mélyének a megnyilatkozása. Vonulassuk fel szeméi előtt az elmúlt világháború borzalmait. Vázoljuk fel előtte a jövő háborúját, ahogy arra a mai haditechnika fejlettségéből következtethetünk.

Nehéz és felelősségteljes munka ez, de annak az ifjúságnak fennmaradását jelenti, amely hivatva van a ma romjaiból egy szebb és egészségesebb jövő alapját megvetni.

Thurzó Lajos.

VILÁGSZEMLE

A spanyol kormányát szervezés sok találgatásra, feltevésre adott okot. A Caballero kormány lemondását sokan a népfrent-kormány gyengeségének minősítették és az eddig folytatott politikai irány csődjének tartották. Az új helyzet kialakulásának magyarázata abban áll, hogy a szocialista Negrin által alakított kormány mértékadó képviselője valamennyi spanyol népfrentpártnak. Az új kormány katonai és politikai szempontból nagyobb akcióképességgel rendelkezik. A határozatok, melyeket a köztársaság legfontosabb centrumai, a különféle szakszervezetek központjai adtak ki, mutatják, hogy a szakszervezetek eddigi álláspontját a tömegek gyökeres felülvizsgálás alá vették. Azok a rezolúciók, amelyeket a szakszervezetek a kormányválság alatt kiadtak, arról tanúskodnak, hogy az általános munkásszövetség ebben a kérdésben nem tükrözi vissza a szervezetekhez tartozó munkások többségének nézeteit. Ugyan ez mondható el az anarchoszindikalista szakszervezetek vezetőségeiről is. Érdekes, hogy az Egyesült Szocialista Ifjúság a

kormányválság alatt nem támogatta Caballerot, noha a volt miniszter sokáig az ifjúság vezére és az egyesült ifjúsági szervezetek vezetője volt. Mindenesetre a szakszervezetekbe tömörült munkásság öntudatának és meggondoltságának lesz fokmérője az új spanyol kormány megalakulásával előállott politikai helyzet és ugyancsak ezen dől el, hogy a szakszervezetek és a pártok között, valamint a szakszervezetek és a kormány között létre jön-e egy egységes működési alap, amelyen a megkezdett új Spanyolország építési munkáját sikeresen be is fejezhetik.

A spanyol kormány most adta ki a Fehér könyvet, mely az intervenciók hatalmak minden eddig gondosan takart rabló ténykedését adatokkal, fényképekkel bizonyítja. Az ú. n. demokratikus nagyhatalmak élükön Angliával mindezideig bújócskát játszhattak az egyre hangosabban ítéletért és megtorlásért kiáltó eseményekkel, ezek után a bizonyítékok után már nem használhat többé az álszentek kézmósás és nem járhat eredménnyel a tudomásul nem vétel erőszakolt politikája. A Fehér könyvben foglalt dokumentumok bizonyítják, hogy Spanyolországban az olasz hadsereg teljes egységei vannak, hogy ezeknek az egységeknek a cselekedetei magukon viselik a megszálló hadsereg minden ismervét. Úgy rendezkednek be a spanyol földön, mint ahogyan a meghódított tartományokban szoktak berendezkedni. Az intervenciók csapatokban olyan személyek vannak, akik Olaszországban magas katonai vagy politikai funkciót töltenek be.

A Fehérkönyv leleplezi a „határok lezárása” óta történt olasz csapatszállításokat is.

A Fehérkönyv adataira támaszkodva, különös jelentőségű volt Alvarez del Vayo, Spanyolország kiküldöttjének népszövetségi beszéde. Leszögezte a Népszövetség előtt, hogy a köztársasági Spanyolország semmi nehézséget nem fog támasztani egy olyan nemzetközi intézkedéssel szemben, amely egyidejűleg valamennyi harcoló külföldit eltávolítja Spanyolországból. Ugyanakkor erkölcsi szempontból visszautasította, hogy egy szintre helyezték az önkénteseket, akik önként jöttek Spanyolországba, azokkal a csapatokkal, amelyeket kormányaik küldtek a fasiszták támogatására.

Mindezek után azonban a Népszövetség határozata csak azokat lephette mégis meg, akik többet vártak tőle, mint azoktól a kormányoktól, amelyeknek magatartása elsősorban döntő a spanyol eseményekre (Franciaország, Anglia). A Népszövetség kifejezi azt a kívánságát, hogy tagjai tegyenek meg mindent az idegenek Spanyolországból való visszahívására. Ez minden. A spanyol népszövetségi kiküldött leleplezései és a Népszövetség határozata közötti nagy hézag mindenki előtt nyilvánvaló.

* *

Az illetékes államférfiak nagy genfi találkozásán most is rendkívül fontos diplomáciai lépések, erőpróbálgatások, apró cseleghatások történtek.

Ha Németország nem is szólalhatott meg Genfben, annál több szó esett róla. Nem csak a spanyol beavatkozás ügyében, hanem minden európai kérdéssel kapcsolatban. Így elsősorban az új locarnói szerződés kapcsán. Ez az új szerződés abból az illúzióból születne meg, hogy Németországgal a „béke érdekében” új nyugati kötelezettségeket íratnának alá. Franciaország természetesen elismeri a régi Locarnó halálát, azaz a Rajnavidék német megszállásának törvényességét és ezen az alapon kezd újra tárgyalásokat Hitlerékkal. Delbos a Népszövetség legközelebbi rendes közgyűlésének napirendjére tűzte az új rajnai szerződés kérdését. Németországon kívül elsősorban Anglia, Franciaország és azután Belgium van érdekelve az új megegyezésben. A tárgyalásokat pedig Hitlerékkal egyesegyedül Edenék folytatják, Belgium, sőt Franciaország nevében is. A francia külpolitika Angliától remél egy olyan megállapodást, amely Franciaországnak és az általános biztonságának ügyét diadalra viszi. Nyilvánvaló, hogy a francia politika ezzel nagy könnyelműséget követett el.

Delbos kijelentette ugyan, hogy a nyugateurópai és az általános európai biztonság kérdése elválaszthatatlan, azonban Hitlerék főfeltételként éppen a nyugati paktum teljes függetlenségét állítják fel — és Spaak éppen úgy, mint Eden hallgatólagosan igazat adnak nekik. Itt van a veszély, melyet — reméljük — Franciaország még is el tud idejében kerülni.

Nem kisebb fontosságú napirendi pontja a kulisszák mögötti tanácskozásoknak a kisantant és Magyarország viszonyának kérdése. Csehszlovákia képviselőjének minden igyekezete és rábeszélő képessége arra irányult, hogy a kisantantot képező három állam egységesen kezdjen kibékülési akciót Magyarországgal szemben. Csehszlovákia őszinte békülési hajlamában addig megy, hogy bizonyos garanciák ellenében hajlandó Magyarország fegyverkezési egyenjogúságáról is tárgyalni. Egyes pontokat azonban még sem sikerült tisztázni és így ebben a kérdésben a kisantant tagállamai még nem jutottak egy egységes álláspontra.

Az egyetlen örvendetes eredménye a Népszövetség naggyűlésének az alexandrettai szandzsák ügyében történt megállapodás. Ugy Delbos, mint Rüzsdí Arasz engedtek merev álláspontjukból és a hátramaradt néhány másodrendű véleménykülönbséget magántárgyalások keretében remélik eloszlítani.

* *
*

A múlt hónap végén zajlottak le a holland képviselőválasztások. A holland horogkeresztes vezér, Mussert csúfos vereséget szenvedett. Amíg az 1935-ös felsőházi választások alkalmával a fasiszták 294.569 szavazatot kaptak, addig most csak 171.057 választót vallhattak a magukénak.

A választások eredményeképpen a r. kat. állampárt eddigi 28 mandátumát 3-mal szaporította, a szociáldemokrata párt szavazatai

782.000-ről 890.000-re emelkedtek, a kommunista párt annak ellenére, hogy választóinak száma 10.000-rel több volt, mint legutóbb, a lajstromos választási rendszer miatt kénytelen volt egy mandátumáról lemondani. A trockijista „forradalmi szocialisták” teljesen kimaradtak a képviselőházból.

* *

Dr. Schmidt, osztrák külügyminiszter londoni és párisi tanácskozásai világot vetnek Ausztria ama kétségbeesett erőlködésére, hogy a Róma—Berlin tengely politikai pókhálójából szabad levegőre vergődjön. Olaszország kivonta magát a dunai politikából és hallgatólagosan szabadkezet és működési színteret adott szövetséges társának, Németországnak. Ausztria magára maradt a III. Birodalom veszedelmes közelségében és magárahagyottságában újabb szövetségeseket keres. Első útja magátólértetődően „régibartjai” Anglia és Franciaországhoz vezet. A hivatalos megállapítások szerint dr. Schmidt semmi pozitívumot nem ért el ezen utazása alatt, de annyi bizonyos, hogy úgy Franciaország, mint Anglia azóta nagyobb intenzivitással foglalkoznak a Dunavölgy és ezzel együtt Ausztria függetlenségének kérdésével.

Dr. Schmidt párisi és londoni látogatásával egyidőben Magyarországon nagy ünnepek között fogadták az olasz királyi párt. Olaszország és Magyarország fényes külsőségek között erősítették meg szövetségüket. Magyarországra nézve mindenképpen szükség volt erre a barátság-megújításra, mert mióta a Róma—Beograd egyezség létrejött, kissé kellemetlenül, mellőzve érezte magát és meginogni látta Olaszországra támaszkodó külpolitikájának eddig biztosra vett irányát. Ausztria függetlenségének elvesztése esetén Magyarország lenne a német imperialista terjeszkedés második áldozata. Az olasz királyi pár látogatása azonban egyelőre újból megnyugtatta a pesti kedélyeket.

* *

A magyar kormányzói jogkört a napokban a koronázatlan király jogkörére akarták kiterjeszteni. A kormányzói jogkör kiterjesztésével hatályon kívül helyezték volna azt a lehetőséget, hogy a kormányzót tetteiért felelősségre vonják és szabályozták volna a kormányzóválasztás módozatait. A javaslat szerint a kormányzó maga jelölhetné meg utódját, hatályon kívül helyezhetne és megsemmisíthetne olyan törvényt vagy törvényjavaslatot, amelyet a parlament előzőleg már megszavazott. A kormányzói jogkör kiszélesítésével valószínűleg a készülő választójogi törvényt akarták „bebiztosítani”: ezzel akarták megakadályozni a népakarat szabad megnyilvánulását. A magyar feudális kormány újabb törvénybarrikáddal igyekszik biztosítani osztályostársai előjogainak sértetlenségét. Ezzel a sakkhúzással megint joidőre elodázták volna a par-

lamentum ellenzék által oly erősen követelt választójogi törvény-reformot.

A javaslat azonban ilyen formájában megbukott.

* *
*

A Szovjetunióban egy újabb ötéves tervet készítenek elő, melyet e hó elején egy külön erre a célra megválasztott bizottság részleteiben is alaposan áttanulmányozott. A terv szerint az állam egész ipari produkcióját 2.5—3 szorosára emelik. Az ipari népbizottság elgondolása szerint a termelést különösen az építő anyagokban, vastermékekben, ruházati cikkekben, majolika és porcelán-termékekben emelik fokozottabb tempóban. A harmadik ötéves terv leginkább a könnyűiparra helyezi a fősúlyt. Az eddigi tervekkel a nehéz és középipart fejlesztették a lehetőségek határai között a legmagasabbra, most kerül a sor használati cikkek nagymérvű termelésére. A terv az élelmiszeripar legkisebb ágaira is kiterjed, kezdve a húsfeldolgozó nagyüzemektől a cukrászsüteményekig. Fontos helyet foglal el az új ötéves tervben a lakóházak kiépítése. A lakáskérdés még mindig fennáll a Szovjetunióban és a nagy lakáshiány sürgősen újabb építkezéseket követel. Nem felejtették ki a tervből a szövetséges államok kulturális színvonalának emelését sem. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban már most megindulnak a tárgyalások az állam különböző vidékeiről összehívott delegátusok között.

* *
*

Észak Kínában, Csahar, Dzsehol és Mandzsukuo tartományokban fellázadt a kínai lakosság a japán megszállók ellen, a lázadás Dzsunli városában ütött ki és gyorsan elterjedt. A lázadók hatalmukba kerítették Bao-Se-Csen parancsnoksága alatt álló második mandzsukuo hadtestet és elvették a katonák fegyvereit. A hadtest hat magasrangú tisztjét megölték. A felkelés a mandzsukuo Nan-Hao-Szjan vidékére is hamarosan eljutott. Az egész közigazgatási tisztviselőkar Mongólia belseje felé menekült. Csaharban néphadsereget szerveztek, mely sikeresen operál az egyesült japán-mandzsukuo haderők ellen. Ebből a tartományból egyelőre visszavonták a japán katonaságot, míg a már útbanlevő erősítés meg nem érkezik. Egyes mandzsukuo csapatrészek is fellázadtak és elfogták a japán kiképző tiszteket. A fellázadt mandzsukuo katonák a néphadsereghez szegődtek. A japán vezérkar két teljesen felszerelt, repülőgépekkel és tüzérséggel ellátott hadtestet küldött ki a lázadók leverésére.

Ezek az események bizonyítják, hogy Japánnak sem megy teljesen simán Ázsia „pacifikálása”. Kínában egyre nagyobb az elégedetlenség és az ébredő nemzeti öntudat még sok fejfájást okozhat a japán imperializmusnak.

FIGYELŐ

Az amerikai magyarság Népjogi Értekezlete

Május 2.-án tartotta Newyorkban az Egyesült Államok demokratikus magyarsága Népjogi Értekezletét, amelyen az U. S. A. minden vidékéről érkezett, különféle pártállású és szellemfrontokat képviselő magyar delegáltak nagyvonalú kísérletet tettek, hogy az egyetemes magyar népi érdekek programmszerű lerögzítésével lerakják az amerikai Magyar Népfront s egyben a magyar világfront alapkövét. Még ha a Népjogi Értekezlet célkitűzései nem is terjedtek volna túl az Egyesült Államokban élő magyarság problémakörén, akkor is a legnagyobb figyelmet érdemelné a dolgozó magyarok amerikai összefogását célzó ezen nagy megmozdulás, mert ne feledjük, hogy az U. S. A.-beli, közel egymilliós magyarság létszámával Románia és Csehszlovákia kisebbségi nyelvszigete után rangsorban a harmadik helyet foglalja el. Az amerikai magyar Népfront zászlóbontása azonban nem mozgott szűkebb területi kérdéseinek határai között, hanem a magyar kérdésnek egyetemes síkon történt s a Népfront történelmi perspektívába kapcsolt felvetésével úttörő szerepet teljesített. Az első nagy magyar népfronti megnyilvánulás előtt nem húnyhatnak szemet azok, akik a demokratikus Magyarország megteremtését foglalták programjukba.

Az amerikai után a franciaországi magyarság is hasonló értekezletet készít elő, sőt felvetődött annak is a gondolata, hogy általános, széleskörű demokratikus magyar világkonferenciát hívnak egybe, melyen a világ minden részén élő magyarság képviseltetné magát. Ez az összefogás olyan egyéniség vezérletével épülne, akinek a nevében a magyar demokrácia történelmi multja és jelenje találkozik. Károlyi Mihály zászlóbontása a Dózsák, Martinovicsok, Táncsicsok igazságot követelő népének nagy kilépése lesz a feudális, grófi magyar uralommal szemben. Ebben az összefogásban nem csak az amerikai egymilliós és a franciaországi ötvenezres, hanem az utódállamokbeli három és félmilliós magyarságnak is részt kell vennie. Így alakulna ki egy csaknem ötmilliós új magyar nemzet élő vádként a „magyar” főurak elnyomó, nemzetölő uralma ellen.

Az amerikai magyar Népjogi konferencia elnöksége több pontban összefoglalt ajánlatot küldött a készülő magyar világkongresszusra.

Belpolitikai téren

1. Adjanak földet a hárommillió koldús parasztnak Magyarországon, a nagybirtokok felosztása és teljesen kielégítő földreform útján. Mentessék adóktól és minden egyéb fojtogató teherrel a harminc holdon aluli kisbirtokokat. Könnyítsék meg a törpebirtokosoknak a föld megműveléséhez szükséges eszközökkel való ellátását kamatmentes állami kölcsönök nyújtásával. Adjanak házhelyeket és támogassák a tisztességes emberi lakások felépítésére törekvő földműveseket.

2. Adjanak munkát, kenyeret az ipari munkásoknak. Béreiket

és munkafeltételeiket biztosítsák kollektív szerződések útján. Állapítsák meg a bérminimumot. Biztosítsák törvényen keresztül a negyvenórás munkahetet és kétheti fizetett szabadság jogát. Biztosítsák a szervezkedési és sztrájkjogot. Nyujtsanak segínyt, munkanélküli és társadalmi biztosítást. Legyenek törvényileg elismerve a szakszervezetek és üzemi tanácsok, mint a munkásságnak kizárólagos képviselői.

3. Gondoskodjanak a kisiparosok tervszerű foglalkoztatásáról, adósságaik, adóterheik csökkentéséről. Legyenek biztosítva társadalmilag. Hasonlóképen gondoskodjanak a kiskereskedőkről.

4. Gondoskodjon az állam a középosztály elhelyezéséről, az állások és munkaalkalmak igazságos elosztásáról. Orvosok, tanítók, ügyvédek védelméről.

5. Kulturális téren fokozottabb népnevelés minden vonalon, minden megkülönböztetés nélkül, biztosítva természetesen a nemzeti kisebbségek kulturális szabadságát. Vessenek véget mindenféle cenzúrának, biztosítsák a legteljesebb szólás, írás és sajtó, valamint gyülekezési szabadságot.

6. Politikai jogokat és ezen a téren szabadságot a magyar népnek. Állampolgársági jogot és jogegyenlőséget mindenkinek, aki öt éve az ország területén lakik. Általános, titkos választójog, fajra, nemre és nemzetiségre való tekintet nélkül. Aránylagos képviselet, a kerületek igazságos beosztását és igazságos választást. Szüntessenek meg minden megkülönböztetést és üldözést, bármely egyén, csoport, vagy politikai tevékenység miatt. Biztosítsák minden pártnak a törvényességét, szervezkedési és gyülekezési szabadságát. Senkit véleménye miatt ne üldözzenek. Szüntessenek be minden zsidóellenes uszítást és üldözést. Nyissák meg a börtönöket, adjanak amnesztiát minden politikai bebörtönözöttnek.

Külpolitikai téren

7. Békét minden szomszéd állammal és a velük való együttműködést a gyűlölködés és háború politikája helyett. Szakítson Magyarország a fasiszta államhatalmakkal, elsősorban az olasz fasiszmussal és német hitlerizmussal, amelyeknek kalandorpolitikája Magyarországot és a magyar népet végveszélybe dönti. Együttműködést az összes demokratikus államokkal, egy demokratikus világhatalom kiépítésével. Helyet Magyarországnak a demokratikus, békés, haladó népek táborában. Megbékülést a környező utódállamokkal, Csehszlovákiával, Romániával, Jugoszláviával, a dunai államok gazdasági és politikai demokratikus szövetségének előkészítésével. Szembeállítani a dunai államok szövetségét a nemzetközi hatalomra törekvő fasiszmussal. Szövetséget a dunai államok között a világbéke biztosításáért, a demokratikus Európáért. Magyarország és a magyar nép teljes gazdasági, politikai, valamint kulturális egységének és függetlenségének biztosítását ezen alakulaton belül.

8. A gazdasági és kulturális egyezmények megteremtését a

dunai államok közt, hogy egymás javait kicserélhessék és hogy közös gazdasági területet alkotva, lakosságuk, népük együttes boldog és békés életét előmozdíthassák. Politikai kapcsolatuk kimélyítését, a haladás, a demokrácia és a béke vonalán, hogy Európa békéje biztosíttassék és a különböző államok pusztító háborús érdekeket szolgáló terhe helyett gazdasági és kulturális jólétüket teremthessék meg. Minden országban általános amnesztiát és a politikai üldözések megszüntetését,

Az amerikai magyar Népjogi konferencia elnöksége.

Az Arktisz az emberiség szolgálatában. Március 22-én útrakészen, felszerelten állt négy négymotoros és egy kétmotoros repülőgép, hogy meghódítsa az Északi Sarkot. Az expedíció vezetője Schmidt Ottó tanár, a repülőosztagoké Vodopjanov, a bátor pilóta. Az expedíció még aznap elindult Kolmogoryba, onnan keresztül különböző állomásokon át április 19-én érkezett meg a Rudolf-szigetre, 900 kilométernyire az Északi Sarktól. Innen május 21-én reggel 5 órakor indultak el és 11 óra 35 perckor leszálltak az Északi Sarkon.

A Szovjet Köztársaságok maroknyi expedíciója megvalósítja az emberiség rég dédelgetett fantáziáját: kifűrkészi az Arktisz titkait és az emberiség szolgálátaba állítja az Északi Sarkot.

Ezúttal nem egy pillanatnyi, folytatás nélküli hőstettéről vagy egy nyereszkevágyból végrehajtott „bravúrstikliről” van szó, amely egy újabb rekorddal és egy újabb lobogóval gazdagítaná a repülés történetét, illetve az északi sarkvidék végtelen fehér jégmezőit. A szovjetexpedíciónak a Sarkvidéken áttelelő tagjai az elsők az emberiség történetében, akik huzamosabb időt fognak eltölteni az Északi Sarkon. Teendőjük, teljesítményüknek közvetlen jelentősége jóelőre elhatározott program végrehajtásából áll.

Elsősorban meteorológiai megfigyelésekkel foglalkoznak. Az Északi Sark a világ időjárásának „konyhája”. Az itteni légi és tengeri áramlatok döntő befolyás-

sal vannak a világ időjárásának kialakulására. Az expedíció rádiójelentései és kutatásai nyomán a világszerte létező meteorológiai intézetek pontosabban és hosszabb tartamra jósolhatják meg a „várható időt”. Ezenkívül az expedíció tanulmányozza a föld mágnesességét, a jégmozgás irányát és gyorsaságát, megméri a Jegestenger mélységét, megvizsgálja a különféle vízrétegek fizikai és vegyi tulajdonságait, tanulmányozza a sarkvidék állat és növényvilágát, röviden: az expedíció tudósai — egy távolabbi cél érdekében — megvizsgálják, hogy az életnek milyen formái lehetségesek a sarki tengerben. A távolabbi cél? Egy repülőállomás létesítése, amelyen három világrész — Európa, Amerika és Ázsia — repülőgépei fognak kikötni, hogy az ediginél hasonlíthatatlanul gyorsabb kapcsolatot létesítsenek e három földrész népei között, Moszkva—Szanfranciszko: 32 óra, London—Tókió: 36 óra... Házak, szállodák, kórház... Város az Északi Sarkon!

De ne kalandozzunk ilyen messzire. A szovjetexpedíció teljesítménye elég csodálatos. Hogy ez a teljesítmény lehetővé váljék, ahhoz hosszú évek céltudatos, rendszeres és fáradhatatlan munkájára a tudománynak, egy magasfejlettségű iparnak, foglalkozásukat a legkisebb nünanszokig is tökéletesen ismerő egyéneknek óraműszerű együttműködésre volt szükség. Egy egész ország anyagi és erkölcsi támogatása kellett ehhez.

P. M.

Drágul a papír. A papír ára az utóbbi időben 30–40 százalékkal emelkedett. Ez magában nem lenne olyan feltűnő, hiszen más fogyasztási cikk is megdrágult — mellesleg megjegyezve — anélkül, hogy a munkabérek csak egy dinárral is emelkedtek volna. Van valami azonban a papír árának emelkedésében, ami szimptomatikus és ami egyúttal fényt vet a többi közhasználati cikk emelkedésére is.

A papír feltalálásával az emberiség hatalmasat haladt előre. Meglendítette a gazdasági élet szekerét, zavartalan körforgást biztosított az értékeknek, leegyszerűsítette a pénzforgalmat, bevonta a tudományt a gazdasági életbe, megőrizte a tudományos felfedezéseket és általánosította a tudást. Azt a tudást, amely hatalmat, fegyvert ad az ember kezébe a természettel szemben, amely kiemeli az egyhangú, helyhezkötött robotköréből és az egész világot elébe hozza. A megismeréshez segítette az embert, megtanította látni és értékelni, elfogadni és ítéletet mondani. Problémákat vetett fel és megoldásokat nyújtott. Felemelte, megszépítette, átszellemesítette az életet, az igazodó és nyomorúságában, örömeiben is emberi életet.

Van azonban egy másik tulajdonsága a papírnak, amely időnként mélyebben foglalkoztatja az embereket, mint az, amit szellemiekben nyújthat a tudás, a kultúra, a művészet. Egy belső, anyagi tulajdonsága, amely most is elsőbrendű fontosságot nyert.

A papír celuloseból készül. És itt van nagyarányú drágulásának nyitja és az összes többi használati cikk áremelkedésének magyarázata. Mert a celulose nemcsak a papír, hanem egyúttal mindenféle robbanószernak is legfontosabb alkotórésze. A robbanószerek pedig jól tudjuk mirevalók. A spanyol gyerekek asszonyok, fiatalok és öregek szétroncsolt, megcsonkított hullái, a lerombolt házak, felperzselt lakások, iskolák és kórházak, templomok és muzeumok bezédesen magyaráznak.

A hadiipar milliárdokat emésztve felnyeli a nyersanyagokat, drágítja az élelmet, megnehezíti az életet és állandóan lecsapással fenyegetve, félelmetkeltő Damokles-kardként lebeg az embertömegek milliói felett. És az emberek, akikből megvonják a papírt, az írott szót, a ruhát, a kenyeret, félik, rettegik ezt a hatalmat, mely félelmetesebb a sárkánynál, a tűzhányó hegynél, a villámló viharfelhőnél, mert kiismerhetetlenebb, megfoghatatlanabb, erősebb. Egy új természeti hatalom, mely igájába hajtotta a kultúrát, a tudást és a lelkeket.

Az ember alaptermészetében gyáva. Magában hordja öse rettegéssel teli élettének öröklött ösztöneit. Fél az ismeretlentől, isteníti a titokzatost, imádja a hatalmat. És ma, amikor felmértük korunkat, megismertük multunkat és terveket építettünk a jövőnkéről, már-már leszámoltunk a sötétséggel és a misztikussal s a természet titkos hatalmai a tudás világosságánál az ész bonckése alatt vergődnek — álszent szólammokkal elveszik tőlünk a papírt, elveszik a szót, az írást, a tudást, a szépet, az emberit, a haladást.

Van valami rokonvonás a természeti és társadalmi hatalmak között. Az emberek mindkettőt rettegik, istenítik, imádják s mindkettőnek áldozatokat hoznak. De csak addig, amíg meg nem ismerik. S amíg a természeti erők egymásután kapitulálnak az ész előtt, a titokzatos társadalmi hatalmak raffináltan kendőzik magukat, bújnak, takaróznak. És erre a kendőzésre épp azt vonják el az emberektől, ami a felvilágosításhoz segíthetne. És még egy: minél közelebb jutunk a felismeréshez, annál kétségbeesettebb, erőszakosabb ez a kendőzés. Most a papírra került a sor. Magukköré csavarják, ragasszák a papírokat, a világ minden papírját, hogy felismerhetetlenek, titokzatosak maradjanak.

És ezért drága a papír... És ezért drága a kenyér...

A III. Birodalomban tilos a rövidhullám . . . Berlin június 5. — Az utóbbi napokban a lapok több bírósági ítéletről számoltak be, ahol az elítéltek rádióhallgatók voltak. A hatóságnál bejelentett rádiójuk volt, a köteles díjat is pontosan fizették, mégis évekremenő fegyházra ítélték őket, mert rádiót hallgattak. A III. Birodalomban ugyanis idegen állomások hallgatása bizonyos körülmények között hazaárulásnak számít, de mindenképen annak tekintik, ha valaki a köztársasági Spanyolország vagy a Szovjetszövetség leadóit hallgatja.

A 29.8 és utóbb 30 és 31 hullámhosszon jelentkező német antifasiszta titkos leadó, melyről már mult számunkban is irtunk, újabb fejfájást okozott a német hatóságoknak. Az állomást Németországban tömegesen hallgatják. Két leadót állítottak be a 29.8-as zavarására, egész Németországot felkutatják és a titkos leadó mégis minden este tizkor pontosan jelentkezik. „Trotz Gestapo . . .”, a Gestapo ellenére.

A Gestapo most szomorú tapasztalataiból okulva hadjáratot indít a rádiókészülékek gleichsaltolására. A városokban már betiltották a rövidhullámú rádiókészülékek árusítását. Az összes rádióhallgatók készülékeit ellenőrizni fogják, hogy nincsenek-e rövidhullámok fogására berendezve és az ilyen gépeket tulajdonosaiknak úgy kell átalakítaniok, hogy ne hallgathassák a rövidhullámú leadókat.

A propagandaminisztérium ezen kívül új rendeletet készít elő, amelynek értelmében csak „nemzeti” rádiókészülékek árusítását fogják engedélyezni vagyis olyanokat, amelyekkel kizárólag német állomásokat lehet hallgatni. Külföldi állomásokat és rövidhullámú leadókat csak külön hatósági engedéllyel szabad az új rendelkezés értelmében hallgatni. A rendelet ellen vétőkre nagy büntetések várnak.

Ez a rettegés a külföldi leadóktól nagyon jellemző a németországi állapo-

tokra. Nagyon biztosnak érezheti a kormány a lába alatt a talajt, ha ilyen neveléses intézkedésekhez kell nyúlnia a külföldi állomások ellen . . . **M. N.**

A fasiszta szellem emberei, ha szórakoznak . . . D'Annunzió, a híres fasiszta olasz költő a Garda tó mellett gyönyörű villát építtetett magának. A villa kertjébe beépíttetett egy kivénült torpedórombolót, a hajó ágyúit rendbehozatta és fasiszta nemzeti ünnepeken üdvölvést ad le belőlük. Az agg költő jámbor katonásdija mindaddig senkinek sem ártott. Nemrégiben azonban vésszesre fordult a helyzet, mert D'Annunzió a hajóágyút praktikus és kevésbé pacifista célokra akarta felhasználni. A költő villájának közelében egy birodalmi német állampolgár vett magának villát s a kertnek D'Annunzió palotája felé eső falát rózsaszínűre festette. D'Annunzió gyűlöli a rózsaszínt. Ultimátumot küldött tehát szomszédjának, amelyben felszólítja, hogy 24 órán belül mázoltassa át falát, különben hajóágyúval rommálóvi a villát. Eleinte a német azt gondolta, hogy tréfáról van szó s nem sokat törődött az „ultimátummal.” D'Annunzió azonban nem tréfált: a határidő letelte után az ágyúcsöveket a német házára irányította s nekikészült a csatának. A megrettent német konzuljához menekült. A konzul azonnal érintkezésbe lépett a legmagasabb római diplomáciai körökkel, kiknek beavatkozására sikerült békét kötni: a vitás falat sárgára festik át, viszont az átmázolás költségeit az olasz állam viseli. Így sikerült megmenteni az olasz-német barátságot. (—)

Széljegyzetek. Kisvárosi elzárt-ságomban egyedül a könyv és olykor-olykor a film jelentett számomra kiteljesült művészetet. Hogy mit nyújthatnak nagyvárosok kulturára éhes embernek, ezt csak könyvekből lapokból álmodhatam. Szobrászat nincsen tájunkon, egy-két

kezdő tehetség viaskodik az anyaggal, szakoktatás híján, sivár talajunkon. Balázs Árpád Egy-két képén keresztül sejtettem meg, mi lehet egy fejlett képkultúra. Tehát mindig a távoli film, a magányosan nyelt betűk voltak megrendítően mély élményeim. Tömegbeforrva, visszafojtott lélegzetű közönségben a hangos, cselekvő, élő művészetet, a legközelebb eső, legrégebb és örökké új művészetet: a színművészetet először éltem meg mostanában, a dunabánsági szlávnyelvű színtársulat néhány szubotocai előadásán.

(Az itteni magyarnyelvű színészkedés izetlen, hangtalan és tehetségtelen ripackodás K. U. K. operettekkel, ezek nem adhattak élményt.)

Négy színdarabot láttam a repertoárból. Mirosláv Krlezsától a Glembáj urakat, Tyoszics—Dimics től Az erőket, Gorkijtól az Éjjeli menedékhelyet, Strindbergtől Az apát.

Azt hiszem nincs a Glembáj urakhoz hasonló haladószelemű magyar polgári színdarab, mely társadalmi realizmussal így festené a magyar uralkodó osztályok életét. Krlezsa, aki a mai európai színműírók egyik legkülönbje, bámulatos világosan mutatja be a haladás útjában álló osztály háborúelőtti életét. (Ha ezt láthatná a vojvodíniai közönség magyarul!) Amit a tiz szereplő nyújt három felvonásban, üdítő művészet, valóságból kiszakított, lüktető élet. — Tyoszics és Dimics nyolc életképből álló darabja ugyanezen osztály egy rétegének háború utáni életét adja kisebb gazdaságos beosztással, kevésbé nagylélekzetű figurákkal, némi aktivista mellékizzel, de hatásosan, gondolkodásra serkentően, az alsóbb néposztályok felé lenyúlva.

Gorkij Éjjeli menedékhelye ma már klasszikus érték, de a mi vidékünkön a világirodalom legragyogóbb öregjének, Luka vándornak megjelenítése, gazdagító élmény. A már megváltoztatott orosz multat festő Gorkij-színdarab, a lehullott emberség tiszteletkövetelése.

Strindbergéről, a hamisan nőgyűlölő-

nek hirdetett zseniről kiderül Az apában, hogy nem a női-nemet gyűlölte, hanem a tőkésrendet, amely emancipált nőit gonosztevőkke, férfiai pedig örültekké teszi.

Ahogy a dunabánsági színészi együttes ezeket színrehozta úgy rendezésben, mint megjátszásban a legfejlettebb, amit eddig ez a vidék láthatott. Rossz kultúresték és tucatfilmek után nemes, haladó művészet ez. A sokat siratott vojvodíniai közöny mintha meghalt volna néhány előadásra. Zsúfolt házak mellett játszották a haladószelemű darabokat. Akik eddig nem láttuk, láhattuk milyen vonzó és propagáló ereje van a színháznak.

Nem mondható, hogy nem akadna a vojvodíniai magyar színészkedők között egy maroknyi tehetséges csapat, amely ilyen komoly művészi teljesítményekre vállalkozhatna és talán tehetséges rendező is akadna. Készületlen ujságírók és ripacsok helyett.

Az igazi szláv-magyar kultúrközéledést (amelyről sok álmosító frázist dűnynyögtek el) tényleg meg lehetne valószínűsíteni haladószelemű, világirodalmi értékű szláv színdarabok lefordításával és előadásával.

Petrovgrádon a vojvodíniai ifjúsági mozgalom (Omladinski Pokret) megmutatta, hogy lehet ilyen haladószelemű estet megrendezni. A Magyar Közművelődési Egyesület idült és köszvényes munkája helyett haladó kultúrestet csináltak. Zmaj Jovánovics magyarul és Ady szlávul, szavalókórus és kulturális dinamika a tényleges haladás szolgálatában. Nem kultúrsmobok s kávézenikék előadása, de aktív kultúreletet szomjúhozók estje minden eddigi közönségikert felülmúló tömegekkel! Beszámoltak erről az estről azok a lapok is, amelyek ezt mi giccses magyar vidéki színészkedésünket agyba-főbe dicsérik.

Laták István.

Szemle, szemelvények

Művészetben, politikában, széles távlatú dolgokban és apró napi ügyekben, a dolgozók hada mindjobban a polgárság összes kultúrértékeinek örököse és továbbfejlesztőjeként jelentkeznek. Az újabb idők lehiggadásának, meggondoltságának eredménye az is, hogy ma már proletárművészeknek is azt fogadjuk el, aki tud, aki művész elsősorban és azután nézzük, hogy mit nyújt újat, előrelendít a műveiben.

Gereblyés László legújabb verseskötve is (Nehogy engedj! Cserépfalvi kiadás, Budapest 1937.) szép példája annak, hogyan lehet valaki érett művész, lelkesítően jó költő és egyben osztálya igaz érzéseinek megszólaltatója. Ízes új magyar nyelv, de szinte petőfien világos stílus jellemzi Gereblyés László új verseit, aki mostani könyvében már mint csiszolt formaművész mutatkozik be, (egy-két verse kivételével) teljesen levetkőzte a háború utáni magyar költők nagy részére jellemző aktivista, szabadverses szólamformát.

A túlhajtott szabadverselés gazdagodott ellentétéként jelentkezik ez a formában is mindjobban tökéletesülő haladó magyar költészet, mely hivatva van, hogy az Ady költészetéig eljutott, de a bomlás kassáki versfeléitől megriadt olvasókat ismét versolvasásra készítse.

Gereblyés verseskötveiben egészséges hangon szólal meg a börtönélet, a gyár hajszája, sőt a szerelem, a kedves iránt, az asszony iránt, aki hűségesen várja fogoly férjét, a szülők iránti szeretet, a reakció ellen és a haladásért szívszorongva küzdő ember érzelmi skálája. Tiszta formát kap ebben a harmincöt versben a mindig hétköznapot élők harca a keserű mában egy jobb holnapért.

I. I.

Új Élet (Košice—Kassa, 1937. május. A csehszlovákiai ifjúkatolicizmus lapja.) Az „Új Kor”, a magyarországi katolikusok hetilapja nyílt levelet intéz a pécsi egyetemi ifjúsághoz a bányászstrájkjal

szembeni passzív magatartásával kapcsolatban. A nyílt levél többek között a következőket írja:

„Egész Pécs, az egész ország valósággal elvárta, hogy a magyar munkások mellett és az osztrák nagyvállalat ellen mozduljon meg a pécsi ifjúság. Itt volt az alkalom, hogy megmutassátok: nem csak szólásokban, nem csak beszédben vagytok szolidárisak a munkássággal. Hiszen azokról a munkásokról volt szó, akiket gyűléseiteken és hetilapjaitokban mindig „magyar testvérnek” neveztek és nem győztök elégszer a kebletekre ölelni.

Az ország várt és ti tüntettetek is. Fontosabbnak tartottátok az egyetemi numerus clausus dolgát, mint a munkásság nyomorát . . .

Ne gondoljátok, hogy lehetlent kívánok tőletek, olyasmit, amit nemzeti érzelmi magyar ember nem tehetne meg. Ne horkanjatok fel, hogy arra biztatlak: tüntessetek azok mellett, akik beugrottak a „moszkvai uszítóknak”. Gondoljátok arra, hogy a második sztrájkhoz már a keresztényszocialisták is csatlakoztak. Ha már nem az embert, a magyart, a gondokban verejtékező sokgyerekes szegényt nézitek, hanem a pártigazolványt, akkor ejtsen gondolkodóba, hogy ime a Quadragésimo Anno alapján álló keresztény szakszervezetek nem ijedtek meg attól, hogy Moszkvát kiáltanak feléjük. Tőletek is csak csürés-csavarás és tájékozatlanság, ha minden munkás-megmozdulásban Moszkva kezét keresitek. Moszkva dolgozik, persze, hogy dolgozik, de eredményt csak ott ér el, ahol talaj van. Úgy látszik a mecseki közszenvidék nagyszerű talaj . . .

Ha a keresztényszocialistáknak eléggé keresztény, eléggé nemzeti volt volt vállalni a közösséget a munkássággal, az lehetett volna nektek is . . .

Nem kétséges, hogy magatokban egytől egyig a munkásoknak adtatok igazat. A diákszobákban, a sovány menza-ebéd abrosza mellett a munkások mellett

vagytok. Feleljetek: miért nem mertétek most is kimondani? Ha a munkások nem félték levonulni a bánya éjszakájába, miért féltetek ti kivonulni a világos ucára? Hiszen egyéb tüntetésekből jól tudjátok, hogy bántódástok nem esik... Feleljetek hát, miért halgattatok? Feleljetek, mert nem tudom mi lesz az értelmiségi ifjúságból az ipari és mezőgazdasági munkásság nélkül és mi lesz a munkássággal az értelmiségi ifjúság nélkül?"

A pécsi egyetemi ifjúságnak tett szemrehányás gondolkodóba kell, hogy ejtsen bennünket, a kisebbségi magyar értelmiség újabb nemzedékét is. Vállalunk-e közösséget a magyar munkássággal? Felmerünk-e lépni a túlalacsony napszámok és hasonló jelenségek ellen? Konkrét esetekben exponáljuk magunkat a dolgozók érdekeiért? Vagy mi is félünk azoktól a magyaroktól, akik munkásmegmozdulásban „kommunizmust” szimatolnak? Vajjon mi is félünk attól, hogy kommunistáknak fognak minket bélyegezni bizonyos körök, ha síkra szállunk a szociális igazságért?

KÉT KÖNYV

1.

Hogy akkora elmaradottság uralkodik Magyarhon egyes részein, hibás abban a hivatalos történetírás is, amely a vezető osztályok ízlése szerint alakította a múltat Kovács Imre most a meghamisított évszázadok elkendőzött igazságait fedezi fel. Új könyvében, a Néma forradalomban arra a kérdésre felel: mi volt az oka, hogy az ország lakosságának nagyobbik fele — a szegénynemzet — mindmáig nem emelkedhetett fel a nemzeti sorba? Milyen felsőbb társadalmi osztályok, deres törvények, hármas könyvek zárták el a népi erők szabad fejlődési útját? Micsoda öngyilkos eszközökhöz (szekták, kivándorlás, egyke) folyamodott a parasztság végső inségében,

mikor lázadásait leverték, sorait megtizedelték?

A sivár jelenből indul ki. A Pallavicini örgróf uradalmait járja és lerombolt, szétvert falvakat lát mindenfelé. Népes községi falvakat pusztítottak el a Pallavicini örgróf hajcsárai, csak azért, mert a házhelyeket bérlő szegény kisgazdák nem tudtak fizetni. Alig egy-két évvel ezelőtt is, még napirenden voltak az ilyesfajta házlerombolások, falu-szétverések. Ez a jelen, a ma. Tehát nem változott semmi, a következmények is ugyanazok, mint századokkal ezelőtt. A megkínzott, megtiport, kilakoltatott magyarok riadt tömege a szektába menekül, a teljes nihilizmusba. Pedig elég intőjel akad a multban. Hogy veszett el Erdély? A magyar főnemesek kiírtották a forradalmár parasztságot Erdélyben és helyére a román elem tódult be a biztos honfoglalás reményében. Erdély sorsa 1437-ben dőlt el és a mult század végén, mikor engedték-hagyták kivándorolni a magyarság zömét Amerikába, Bukovinába. Így fog elveszni a Dunántúl is, ahol az elerőtlenedő puszták népe helyére farkasétvággal tör elő a Berlinből táplált német imperialista nacionalizmus. Az volt a baj mindig a történelem folyamán, hogy az uralkodó társadalmi rétegek összevévesztették osztályukat a nemzettel és mikor a parasztság komoly osztályöntudattal jelentkezett s részt kért a nemzeti örökségből, mindig visszataszították az állati sorba.

2.

A fővárosból kiindulva, délnek és délkeletnek veszi útját az új felfedező Erdei Ferenc és a léptei nyomán új pontjai világosodnak meg az ország térképének. Ez a Duna—Tisza-köz földje és népe, szorosabban a Budavidék, Pestvidék, a Három Város (Kecskemét, Nagykőrös, Cegléd), Kiskúnság, a megmaradt Bácska, s a vigasztalan Dunamellék. Az ország aránytalanul nagy feje, Budapest nem kapcsolódik össze a környékkel, — ál-

lapítja meg először is a felfedező, akit túljutva a főváros határain: homokos pusztai szél, mocsár, kopasz mezőség, ó-nádasok vízmadarai, rideg zsellérnyomosság fogadnak.

Harcos magyar századok levegője csapja meg a Duna—Tiszaköz felfedezőjét. Az a föld ez, ahol legtöbbet vértett a nemzet a törökpusztítás, a parasztlázadások leverése és a rendi társadalom önkényuralma által. Katona József formálta itt a szenvedő-panaszkodó Tiborc alakját, homok, vinkó és poros akták között; — erről a földről röppent fel a magyarság legbüszkébb szabadságmadara: Petőfi Sándor, innen hozta Toldi Miklóst az elkívánczoló Arany Janos, és ezen a földön őrzik Kossuth Lajos turini halottas ágyát, reménytelenül várva a kossuthi eszmék valóráváltását. És hogy még teljesebb legyen a kép: itt toborozta hadait Dózsa György s a ceglédi piacon mondta el ama nevezetes beszédét...

De ez a föld adja a kecskeméti baccot is, a híres nagykőrösi salátát, ez a föld mutatja a ceglédi, nagykőrösi és kecskeméti ragyogó agrárkulturát jó példaként más tájaknak, hogy micsoda gazdag Kánaánt lehetne az egész országban teremteni, ha tervszerű szociális kultúra ötvözné szerves egészbe a „homok hőseinek” emberfeletti teljesítményeit és mindenütt szabad utat engednének a lefojtott népi erők áramlásának. Ami jót, ami üdítő oázist felmutat itt-ott a Duna—Tiszaköz, azt lerontja a Dunamellék, a maradandóság országa, ahol halálosan megtört minden lendület, életkedv és ahol a futóhomokon kívül nagyobb vész pusztítja a lakosságot, az egyke... Jellemző pontja ennek a megkövesedett világnak Kalocsa, az érsek városa, ahol és környékén minden a papságé. Valóságos teokrácia uralkodik még itt ma is, a papság uralma teljes, nemcsak a lelkek fölött, de minden anyagi fölött is. A kalocsai rendi társadalom minden reformot felforgatónak nevez. Csoda-e, ha ez a

megmerevített földrész már a halál felé indul, az egyke által néptelenedik és a halálbaindulás utolsó pillanatában gyönyös bokréttákkal tetszeleg önmagának s az ország idegenforgalmának. Mert ezt a ferde parasztdívatot az érseki Kalocsa adta a világnak, önámításként. A maradandóság országán — mondja Erdei — már nem segíthet a vérátömlesztés se, semmiféle diéta, hanem egyedül az országos radikális segítség. **Vass László**

Szabad szó. (A franciaországi és belgiumi magyarság lapja. Páris 1937 május 1).

Csilingelő gyöngyvirág. — Fleurissez-vous, monsieur! Achetez le muguet, porte-bonheur! Vingt sous le bonheur!

Ezidén későn nyílik a gyöngyvirág. Inkább bimbóknak lehetne őket nevezni, mint csilingelő gyöngyvirágnak. Mégis mindenki vesz belőle néhány szálát és gomblyukába tűzi. Szerencsevirág, a szerencsével pedig nem szabad tréfálni.

A felvonuláson csak két jelvényt viselnek a tüntetők: a spanyol köztársaság iránti szolidaritás jelvényét és a — gyöngyvirágot. A kettő azonban nem zárja ki egymást. S volt valaki, aki a kettőt egygé varázsolt. Nem költő és nem népszónok, hanem egy textilgyári munkás. Róla szól e kis történet.

Délután háromkor forróság uralkodott a boulevard Voltairen. A ragadó úttesten álldogáltunk, vártuk, hogy az előttünk vonulónk megmozduljanak. Maurice, 22 éves textilmunkás és az F. S. G. T. kosárlabda játékos, szórakozottan játszadozott néhány szál bimbózó gyöngyvirággal. Majd tréfából kiáltozni kezdett:

— Vingt sous le porte-bonheur, vingt sous, mademoiselle! — Húsz szu hölgyeim, a gyöngyvirág, húsz szu!

— Vingt-cinq! — kiáltotta valaki. — Huszonöt!

Megkezdődött az árverés:

— Két frank ötven a gyöngyvirág, két frank ötven a spanyol köztársaságnak. Senki többet? Először, másodszer...

Három frankért kelt el a csokor. Azaz a vásárló csak egyetlen szálát kapott a csokorból. A többi kellett a spanyol köztársaságnak.

Szálanként kelt el a bokréta. Negyvenegy frank gyült össze. De csalás volt a dologban. Maurice többször adta el ugyanazt, mert az árverezők mind visszaadták az árva virágszálakat.

A svéd szakszervezetek ereje 1936-ban. A szakszervezeti mozgalom egyre nagyobb tért hódít Svédországban. A Svéd Szakszervezeti Szövetség ez évi kimutatása szerint a szervezett munkások létszáma 1936. elejétől 1936. végéig 701.000-ról 750.000-e emelkedett. Meglepő sikerekről számol a szakszervezeti mozgalom azon munkásrétegeknél, ahol eddig a legkisebb eredményt tudta felmutatni. Az Erdőmunkások és Rokonszakták Országos Szövetségének taglétszáma 26.000 főről 30.000 főre, a Földmunkások Országos Szövetségének taglétszáma pedig 19.000 főről 24.000 főre emelkedett. A legnagyobb taglétszám emelkedést a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége érte el. Ez a Szövetség, amely a legerősebb és legfejlettebb központi érdekképviselete a svéd munkásságnak, az eddigi 110.000 helyett ma már 130.000 aktív tag felett rendelkezik.

A svéd szakszervezeti mozgalom a munkásság kulturális kiképzése terén is jelentős munkát végzett az 1936-os év-

ben. A brunsviki központi szakszervezeti nevelő iskola 13 hétig tartó funkcionárius-képző tanfolyamot rendezett, amely ez évben a legszebb eredménnyel zárult. Azonkívül se szeri se száma a különböző Szövetségek által rendezett társadalom és egyéb tudományi ágakat felölelő tanfolyamoknak, amelyek az 1936-os évben is jelentős lépéssel vitték előbbre a svéd munkásosztályt a kulturális előrehaladás útján.

(„Ujedinjeni Sindikati“ Beograd, 1937)

Szerkesztői üzenetek

Olasóinkhoz! Rajtnak kívülálló okok miatt nem közölhetjük: Valéri Pál: A nemzetiségi kérdés Vojvodinában c. cikkét.

Moravica. Tekintettel arra, hogy szerkesztőségünk elvben elvetette a névtelen írások közlését, versét csak ezen a helyen hozhatjuk:

A tévelygőhöz

Testvér, ki tőlünk messze, más utakon jársz,
Ki mindent mástól, valami csodától vársz
Ki velünk nyomorogsz, de kiutat nem találsz...
Ki a hívó szóra bedugod füledet
Nézd meg sápadt, rongyos gyermekedet.
Hogy nézhetsz gyermeked vádló szemébe
Mintha kérdezné: apám ember vagy-e?
Nézd a palotát, amiket építsz, az egekig érnek
És a gyermekid jingyenkonnyhán élnek.
Ott szívéből ami szép s jó, mind kiölik
És hazug, talpnyaló koldussá nevelik.
Hogy akarod, hogy gyermeked tiszteljen?
Mikor autót, palotát csinálsz másnak
Kik elősdei ennek a világnak
És gyermekid azoknak eldobott rongyaiba járnak.

Egy földmunkás, Moravica.

Sós Aladár dr. megállapítása:

„A magyar nép azért fűszerezi annyira az ételleket, mert a sok fűszerrel próbálja éhségét elaltatni, mikor éhségének kielégítésére, a fogyasztott ételek tápértéke nem elég.“

Idézi, Sz. Z.: A tardi helyzet 65. oldal.

Felkérjük előfizetőinket, hogy hátralékjukat mielőbb rendezzék

A „HID” a magyar fiatalok lapja!
Olvassa és terjessze a „HID”-at!

Ujítsa meg előfizetését!

A HID postatakarékpénztári csekkszámolója:
58297

A HID előfizetési díja:

Jugoszláviában: Egy évre 30'—, félévre 16'—, negyedévre 9'— dinár.
Egyes szám ára 3'— dinár.

Magyarországon: egy évre 4'— félévre 2'—, negyedévre 1'— pengő.
Egyes szám ára: 40 fillér.

Franciaországban: egy évre 20'— fr., félévre 10'— fr.,
negyedévre 6'— fr. Egyes szám ára 2'— fr.

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza.
Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe.
Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írója felelős. — Levelek
és kéziratok Adm. i Red. HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.

„HID” literarni časopis, izlazi deset puta godišnje. — Odgovorni urednik i izdavač:
MAYER OTTMAR — Redakcija i administracija: SUBOTICA, Petrogradska ul. 35